Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 19 (1721) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК 7 МАЯ 1989 г. ЦАНА 40 зл.

У час падпісання Праграмы супрацоўніцтва паміж ЦК ПАРП і ЦК Кампартыі Беларусі.
Фота А. Талочкі, (БЕЛТА)

ШЫРЭЙШАЕ НАВУКОВАЕ І КУЛЬТУРНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

У пятніцу, 14 красавіка, у сталіцы БССР Мінску прабывала дэлегацыя ЦК ПАРП па чале з членам Палітбюро, сакратаром ЦК ПАРП Мар'янам Ажэхоўскім. Галоўнай мэтай прыезду было абмеркаванне прынцыпаў пастаянных рабочых кантактаў і супрацоўніцтва ў розных галінах паміж ПАРП і Камуністычнай партыяй Беларусі.

У час прабывання ў Мінску польская дэлегацыя сустрэлася з членам ЦК КПСС, першым сакратаром ЦК КПБ Яфрэмам Сакаловым.

Мар'ян Ажэхоўскі і Яфрэм Сакалоў падпісалі Праграму супрацоўніцтва паміж ЦК ПАРП і ЦК Кампартыі Беларусі. З'яўляецца яна пашырэннем пагадненняў, дасягнутых раней у выніку сустрэч Войцеха Ярузельскага і Міхаіла Гарбачова, рашэнняў „Супольнай польска-савецкай заявы", а таксама „Дэкларацыі аб польска-савецкім супрацоўніцтве ў галіне ідэалогіі, навукі і культуры".

Праграма прадбачвае многія новыя формы садзеяння ПАРП з КПБ. Гаворыцца таксама ў ёй аб партыйным уздзеянні на развіццё супрацоўніцтва паміж прадстаўнічымі органамі розных узроўняў у ПНР і БССР, грамадскімі арганізацыямі, навуковымі ўстановамі і т.п. Абедзве партыі абавязаліся, напрыклад, стварыць умовы для расшырэння супрацоўніцтва ў галіне грамадскіх і тэхнічных навук.

Многа ўвагі ў пагадненні прысвечана таксама супрацоўніцтву ў галіне культуры, яскравай праявай якога будуць фестывалі і конкурсы савецкай і польскай песень. Абодва бакі будуць удзяляць вялікую дапамогу культурным таварыствам, якія гуртуюць беларускае насельніцтва ў Польшчы — і польскае ў БССР. Гэтым нацыянальным групам будзе створана магчымасць пастаянных непасрэдных кантактаў з БССР і ПНР.

У праграме прадбачана таксама актывізацыя супрацоўніцтва журналістаў і сродкаў масавай інфармацыі, а таксама замацаванне сувязей паміж інстанцыямі і партыйнымі арганізацыямі ваяводстваў і абласцей, між іншым, у галіне пашырэння ўзаемакарыснага гаспадарчага супрацоўніцтва.

Зянон Кулей
Трыбуна Люду, № 89, 15-16.04.1989 г.

ЭПІЗОДЫ ВАЙНЫ

Прыйшла вясна 1945 г. Першы Беларускі фронт стаяў над Одрай. Страшэнная водная гладзь! Блішчыць, як люстра на сонцы. Смерць перад вачыма... Шырокая даліна. То вербалозая нетра, то — непраходнае балота, то — старое рэчышча з азерцам, ёсць і малыя ўзгоркі.

На камандным пункце інжынерных войск сядзеў за сталом шэф сапёраў ген. Г. Гардзілоўскі. Каля яго стаяў афіцэр, узрост — дзесьці за сорак. Вясновае сонца прабівалася цераз вузкае акенца. Усё прабуджалася да жыцця. Ой, як жа хочацца жыць! А тут трэба ісці пад агонь — на смерць.

Генерал накіраваўся да незнаёмага мне афіцэра. „Пойдзем у квадрат Х. Там разведаеш магчымасць пераправы". Да мяне: „ Пойдзеш далей 10-15 км на поўнач. Вось табе квадрат У. Выканаеш тапаграфічную разведку пераправы. З табой пойдуць бурыльшчык і стралок-радыст. Дадзеныя даставіць у аперацыйны штаб фронту і мне. Час да 17-га красавіка, гадзіна 9.00 Ясна?.." „Ясна, таварыш генерал!"

Метралогі ў ногі! — дабавіў ён. Так нас шыфравалі. Афіцэр і я выйшлі, прыселі. Здымалі знакі адрознення. Аддалі цераз акно дакументы.

(Працяг на стар. 6)

ДАПАМАГАЦЬ СУАЙЧЫННІКАМ

Размова з першым намеснікам старшыні Прэзідыума Беларускага таварыства „Радзіма" Мікалаем Васілёнкам.

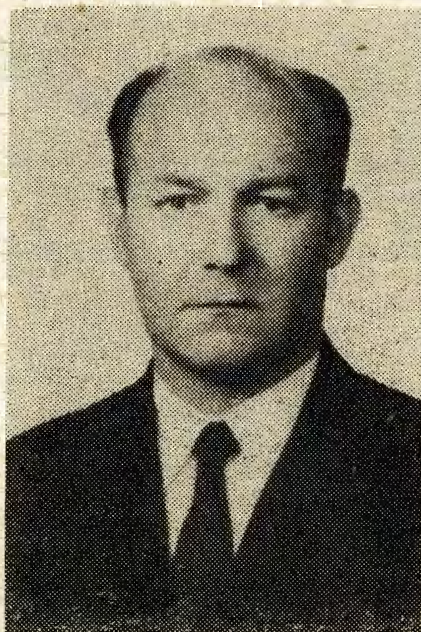

— Чытачам „Нівы" ўжо вядома, што БГКТ у мінулым годзе пачало супрацоўнічаць з Беларускім таварыствам „Радзіма". Раскажыце нашым чытачам аб гісторыі таварыства і напрамках яго дзейнасці.

— Ад 28 красавіка 1964 года дзейнічае наша таварыства. Яно 27 студзеня 1976 года сталася грамадскай арганізацыяй і прыняло назву „Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом „Радзіма". Яго дзейнасць фінансуе 51 член — заснавальнік, у ліку якіх знаходзяцца, між іншым, Акадэмія навук БССР, культурныя ўстановы, буйныя заводы і фабрыкі рэспублікі. Галоўныя мэты нашай працы гэта актыўнае садзейнічанне ў замацаванні агульнага міру і бяспечнасці народаў, развіццё кантактаў і культурных сувязей з суайчыннікамі за мяжой і іх арганізацыямі (на сяброўскай платформе), азнаямленне суайчыннікаў з гісторыяй, культурай і штодзённым жыццём нашай рэспублікі. Вышэй упамянутых мэт дасягаем шляхам устанаўлення і развіцця сувязей з прагрэсіўнымі і нейтральнымі арганізацыямі суайчыннікаў, аказання садзейнічання ў тварэнні іх таварыстваў, саюзаў, клубаў, школ, бібліятэк і гурткоў.

— Як на практыцы выглядае дзейнасць Беларускага таварыства „Радзіма"?

— Наша таварыства ўтрымоўвае сувязі з прагрэсіўнымі беларускімі арганізацыямі ў Канадзе, ЗША, Аргенціне, Парагваі, Аўстраліі, Бельгіі, Галандыі, Аўстрыі, Федэратыўнай Рэспублікі Германіі, Іспаніі і Польшчы. Кантакты ўстанаўліваем шляхам абмену дэлегацыямі між нашым таварыствам і арганізацыямі суайчыннікаў. У выніку супольных сустрэч выпрацоўваем формы садзеяння і так арга-

(Працяг на стар. 2)

ВЕДАЦЬ І АБАРАНЯЦЬ КАРЭННІ

(Пачатак у папярэднім нумары)

І самалёт прызямліўся і сустрэча была лепшай не трэба, а думак ад гэтага не паменшала. Бо адчуваў: вось-вось дакрануся да таго прыпынку не абстрактна, а рэальна. Як яны жывуць-маюцца, мае суайчыннікі? Ці не забыліся пра Бацькаўшчыну? Што ні кажы, паўстагоддзя аддзяляе іх ад яе, а на геаграфічнай карце раздзяляе цэлы свет. Ведаў, што ў Буэнас-Айрэсе клубы, ці таварыствы імя В. Бялінскага, імя М. Горкага, „Дняпро“, імя А. Пушкіна, імя У. Маякоўскага, імя М. Астроўскага, „Восток“ у г. Берыса, імя І. Франко ў г. Санта-Фэ, Рускае зямляцтва ў правінцыі Місьёнэс, аб'яднаны ў Федэрацыю культурных таварыстваў савецкіх грамадзян Аргенціны.

Нас запрасілі ва ўсе клубы. Мне б хацелася падзяліцца ўражаннямі і меркаваннямі пра кожнае наведванне, ды на газетнай старонцы гэта цяжка зрабіць. Возьмем некалькі адрасоў. Першы — клуб імя М. Астроўскага.

Аўтобус, раз-пораз прыпыняючыся, павoлі рухаўся па вячэрнім Буэнас-Айрэсе, сучасным мегалаполісе — у яго федэральнай сталічнай акрузе і 19 прыгарадах жыве за 10 мільёнаў чалавек, — па асноўнай артэрыі горада авенідзе 9 ліпеня, якая памерамі перавышае Елісейскія палі Парыжа, міма самага вялікага на Захадзе тэатра „Калон“. Доўга мы пятлялі па вузкіх вулачках, пакуль разам са скрыпам тармазоў уперадзе не пачулася: „Прыехалі“.

Двухпавярховы будынак клуба зіхацеў агнямі. З адкрытых дзвярэй даносіўся шум галасоў, гукі музыкі. У клубе свята: 40-годдзе з дня заснавання і сустрэчы з госцьмі з СССР.

У прасторным вестыбюлі нам паднеслі хлеб-соль на ручніку. Паклон табе, хлеб аргенцінскі на далонях суайчынніка! Дзе б ні жыў наш чалавек, свята беражэ гэты звычай свайго працавітага, шчодрага на дабрату народа, знак гасціннасці і павагі.

Тут жа атрымалі мы святочны букет — праграму вечара. Я прачытаў на адной з яго старонак: „І сёння, і заўжды мы будзем аб'яднаны адной мэтай, каб гэты клуб, які носіць імя вялікага змагара і пісьменніка Мікалая Астроўскага, ішоў па шляху прагрэсу, каб усюды нёс песні, танцы і музыку, якую прывезлі нашы дзяды і бацькі з далёкіх раёнаў пакрытага славай Савецкага Саюза, з якім нас звязваюць цесныя вузы дружбы“.

Актавая зала, разлічаная на паўтысячы гледачоў, размясціла, пэўна, намнога болей. Людзі стаялі ў праходах, ля сцен, віталі нас усмешкамі і ўзмахамі рук. Выкананнем Дзяржаўных гімнаў Савецкага Саюза і Аргенціны пачаўся гэты фестываль дружбы. Перарэзана стужка, і пад апладысменты побач з бюстам М. Астроўскага была адкрыта мемарыяльная дошка, прысвечаная юбілею. На мовах дзвюх краін гучалі ўступныя словы і кароткая гісторыя клуба...

...Год стварэння — 1946. Налічвае 350 членаў. Клуб украінска-беларускі, з удзелам аргенцінцаў, італьянцаў, палякаў. Развіты ўсе напрамкі культурна-асветніцкай дзейнасці: мастацкая самадзейнасць, бібліятэка, дэманструюцца савецкія фільмы, у школе рускай мовы вучыцца 55 чалавек. Сістэматычна праводзяцца спаборніцтвы па футболу, валейболу, настольнаму тэнісу. Ёсць свае каманды. Вялікай папулярнасцю карыстаюцца шахматы. У свой час прадстаўнік шахматыстаў клуба ўдзельнічаў у маладзёжным чэмпіянаце свету.

Святочную праграму прадоўжылі клубныя артысты. Хіба валодае слова такім цудадзейным сродкам выразнасці, каб перадаць пачуццё, якое агарнула нас, тых, хто сядзеў за 16 тысяч кіламетраў ад Радзімы і слухаў у выкананні трыццацігалосага клубнага хору „Рассвет“ з маленства знаёмае і дарагое для кожнага беларуса: „Гэта ты, мая, зорка ясная...“?!

Але ж мастацкая самадзейнасць — толькі прэлюдыя. Гледачы з нецярпеннем чакалі самага галоўнага — канцэрта савецкіх артыстаў. І калі ён ішоў, адчувалася, як прагна цягнуліся сэрцы да песень свайго краю, быццам імкнуліся ўвабраць у сябе кожную іх ноту, кожнае слова. І тады па-здрадніцку мільгала ў вачах туга-маркота, учэпістая спадарожніца імігранта, настроеная на слязах і адвечных думках пра радзімую старонку.

У перапынку нас акружылі землякі. Завязалася гаворка, якая часам блукала сярод беларускіх, польскіх, рускіх і іспанскіх слоў. Мажны чалавек, доўгі вус падковай, разважным голасам пытаўся, як з Масквы праехаць у Пінск. Адбыўся лаканічны абмен пытаннямі. Пачынаў я. „Вы — беларус?“ — „Як пазнаў?“ — „Па вас бачу“... У чалавека заняло дыханне, не саўладаўшы з сабою, ён схапіў і доўга трымаў мяне ў абдымках.

Хтосьці цікавіўся турыстычнымі маршрутамі. Справа ў тым, растлумачылі мне, што фірма „Турызма мундзіаль“ мае намер арганізаваць групу суайчыннікаў-беларусаў, каб зрабіць падарожжа па нашай рэспубліцы.

Мікалай Калашук родам з Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці. У вёсцы Гнеўчыцы жывуць яго браты Сцяпан і Мікалай Сацуты. „Няблага было б, — гаварыў ён мне, — каб газета „Голас Радзімы“ напісала пра іх, пра калгас. Як і чым жывуць? А што зрабіць, каб выпісаць вашу газету?“

Сцяпана і Веру Коржык цікавіла падпіска на „Голас Радзімы“. Збіраемся вечарамі і чытаем беларускую газету, — расказваў Сцяпан, — тое, што спадабаецца, Вера перакладае для нашае газеты „Родны голас“.

І каторы раз я пераканаўся: падараваўшы чалавеку жыццё непадкупная прырода-матухна раз і назаўсёды прыкавала яго душу да таго кутка, дзе белы свет убачыў. Аб гэтым у свой час пісаў Францыск Скарына: „Понеже от прирожения звери, ходящие в пустыни, знають ямы своя... тако ж и люди, игде зродилися и ускормлены суть по бозе, к тому месту великую ласку имають“. А пераканаўшыся, зразумеў, чаму яшчэ ў канцы 20-х і далей у Аргенціне беларусы-імігранты засноўваюць „Саюз беларускіх і ўкраінскіх рабочых арганізацый“ (СУБРА), таварыствы „Мінск“, імя Скарыны, імя Я. Коласа, імя Я. Купалы, Беларускае таварыства, адзінаццацітысячны „Беларускі ачаг“, удзельнічаюць у рабоце Славянскага Саюза, выдаюць „Беларускі ілюстраваны каляндар“, „Нашу газету“ і г.д.

Таму што не ўласцівы індывідуалізм таварыскаму характару беларуса, не ў яго натуры трымаць любоў да Радзімы ў сябе. Яму неабходны калектыў аднадумцаў, каб з імі і раздзяліць гэтае светлае пачуццё, на якім ён будзе выхоўваць сваіх дзяцей. Каб захаваць на чужыне свае нацыянальныя традыцыі, звычкі, пацягнуліся беларусы і ўкраінцы шчыльней адзін да аднаго і заснавалі ячэйкі братэрства, клубы суайчыннікаў. Да таго ж і цяжкасці адаптацыі лягчэй было пераадольваць супольна. Клубы трохі падсаблялі і матэрыяльна.

Непрыняццё сацыяльнай несправядлівасці, барацьба за свае жыццёвыя правы разам з працаўнікамі „краіны-амфітрыёна“ прыводзіла палітычных і эканамічных імігрантаў у рады класавых барацьбітоў, а генетычнае пачуццё міжнароднай салідарнасці — на франты рэспубліканскай Іспаніі. Там ваявалі нашыя аргенцінскія суайчыннікі: Курыловіч, Федаровіч, Шпак, Тур і інш. (Заканчэнне будзе)

Кастусь Шалястовіч

ДАПАМАГАЦЬ СУАЙЧЫННІКАМ

(Працяг са стар. 1)

нізуем нашую работу, каб магчыма поўнасцю забяспечыць культурныя патрэбы нашых партнёраў. Штогод арганізуем курсы для ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці (на працягу трох тыдняў), піянерскі лагер улетку для дзяцей (для 20 асоб), запрашаем 6-8 чалавек на адпачынак і лячэнне ў санаторыі, уладкоўваем маладых беларусаў з розных краін на вучобу ў вышэйшыя навучальныя ўстановы і абяспечваем іх стыпендыяй — 100 рублёў у месяц. Дасылаем беларускім арганізацыям за мяжой наш тыднёвік „Голас Радзімы“, бібліятэчкі класікі беларускай і рускай літаратуры, тэматычныя выстаўкі, дакументальныя, асветныя і дзіцячыя кінафільмы, грампласцінкі і брашуры. Прымаем таксама людзей, якія прыязджаюць у БССР па прыватных візах, дапамагаем ім пазнаёміцца з жыццём нашай рэспублікі, з яе гісторыяй і культурай.

— Як на фоне агульнай дзейнасці выглядае супрацоўніцтва з БГКТ і ў чым яно заключаецца?

— Кантакты з Беларускім грамадска-культурным таварыствам у Польшчы наладзілі мы толькі ў 1988 годзе і з'яўляецца гэта адным пунктам з вынікаў сустрэчы кіраўнікоў нашых партый Войцеха Ярузельскага і Міхаіла Гарбачова ў 1987 годзе. Ужо ў мінулым годзе БГКТ накіравала трое дзяцей у піянерскі лагер, арганізаваны нашым таварыствам, пяць асоб прымала ўдзел у курсе мастацкай самадзейнасці. Дасылаем усе перыядычныя выданні, якія запатрабавала БГКТ, а ў нас папулярызуем ваш тыднёвік „Ніва“ (у самім Мінску падпісвае „Ніву“ 867 асоб). Па нашай ініцыятыве Міністэрства народнай адукацыі БССР праз Гродзенскі абласны аддзел народнай асветы дастаўляе патрэбныя падручнікі для школ з беларускай мовай навучання на Беласточчыне. У 1989 годзе прадбачваем запрасіць 5 вучняў у піянерскі лагер, 5 асоб на курсы ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці, двух ветэранаў-дзеячоў БГКТ на адпачынак і лячэнне ў санаторый. Трое выпускнікоў беларускіх ліцэяў паступіць на далейшую вучобу ў Інстытут культуры. Зараз дзве жанчыны, накіраваныя БГКТ, знаходзяцца ў Мінску на курсе вышывальніц. Працуем таксама над стварэннем магчымасцей арганізаваць для школьнікаў і ліцэістаў з Беласточчыны экскурсіі на сваіх аўтобусах у Беларусь.

— Старшыня Прэзідыума Беларускага таварыства „Радзіма“ Міхаіл Савіцкі нядаўна ў інтэрв'ю для „Голасу Радзімы“ гаварыў аб патрэбе дапамогі ў будаўніцтве Беларускага музея ў Гайнаўцы. Ці сёння можна ўжо сказаць, што такая дапамога будзе?

— Наша таварыства выступіла ў Савет Міністраў БССР з прапановай адкрыць у Жылсацбанку г. Мінска рахунак на збор фінансавых сродкаў з мэтай пакупкі ў Беларусі тэхнічнага і тэхналагічнага абсталявання і інвентару для патрэб Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы. Ужо ёсць згода з боку Савета Міністраў, каб адкрыць такі рахунак пры Беларускім таварыстве „Радзіма“, і зараз гэтая справа афармляецца ў фінансавых і банкавых уладах.

— Якая структура вашага таварыства?

— Найвышэйшым органам Беларускага таварыства „Радзіма“ з'яўляецца рэспубліканская канферэнцыя, якая адбываецца кожныя 5 год. Прымаюць у ёй удзел дэлегаты — прадстаўнікі ўстаноў-заснавальнікаў. Канферэнцыя выбірае 51-асабовы Савет, а з яго членаў — 11-асабовы Прэзідыум, а таксама рэвізійную камісію. Штодзённай працай Таварыства кіруе Бюро Прэзідыума, у састаў якога ўваходзяць: старшыня, двух яго намеснікаў і рэдактар „Голасу Радзімы“. У Беларускім таварыстве „Радзіма“ працуе 8 чалавек на поўных стаўках і 3 асобы на паўстаўкі. У Брэсце знаходзіцца аддзел нашага таварыства, дзе працуе адзін чалавек. Вось такімі сіламі вядзем нашую праграмную дзейнасць з суайчыннікамі за рубяжом, дапамагаем ім падтрымоўваць шырокую сувязь з радзімай.

Вёў інтэрв'ю В. Луба

БЕЛАВЕЖА

СТАРОНКА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА АБ'ЯДНАННЯ ПРЫ ГП БГКТ № 359

Ян Чыквін

СЛЯЗА АРАБІНЫ

Ноччу, калі начныя ідзі
Зляцяць спраўляць па дню паміны,
Мне сніцца карал арабіны
І як з вады выплываюць лілеі.

Ах, гэта страха самоты,
Якой не страсці аж да скону!
Мне чуецца бусела клёкат
І як п'юць успацелыя коні.

Буслы і коні на волі!
І неспадзеўна ў грудзях, да болю,
Шчым зашчыміць, нібы так, без прычыны...
А гэта, як цельца карала,
На душу апала
Сляза пякучая айчыны.

* * *

Сядзь. Закуры. Памаўчы.
Куды нам спяшаць адвячоркам?
Віраванне адно. Дапатопны шчым.
І так усё стане на кругі свае.

Хістаецца ўлада, што той вось гамак.
Усё толькі з'езды, сходкі, размовы,
Фарысейства палітыкаў, грошай дурман
Ды малако ад п'янай каровы.

Бяспраўе. Лухта. Сіла. Падман.
Гульбішча страсцяў. Догмы, як гнусы.
Нас даўно навучылі маўчаць!
Дык можа хоць нын адпусціш,
Святы Божа, Беларусам...

ХЛЯБЕЦ

Не пацяшайся, што хтосьці ў хваробе злёг,
а з іншым — ужо капец!
Дык і табе будзе адданы гэткі хлябец.

І таму, несумненна, хлябец будзе адданы,
Хто на чужыя душы штодня накладае кайданы.

Ой, будзе, напэўна, адданы хлябец і таму,
Хто ружу белага дня другому змяняе ў ноч
і турму.

Хто сваіх ненавідзіць людзей, мову сваю
і палеткі —
І таму таксама будзе адданы хлябец гэткі.

Адданы ўсім хлябец гэткі іменна будзе,
Ёсць бо вышэйшая мудрасць, якой жывуць людзі.

МАЎКЛІВАЯ ПЕСНЯ

(да малюнка няведамага аўтара)

Прыгарну, прытулю,
Залюляю,
Я харошым цябе зраблю.
Я галубкай лячу па ўскраю.
Поля твайго і пер'е гублю —
Маўклівыя песні у тваю раллю.

Гэта плошча ільну
З душой сіняй агню.

Я ціхім захватам яе абняў,
Маладняк маладню,
І ўжо павароту няма.

Песняй жыцця травы мнуць.

* * *

Сын вёскі, брат крыніцы і травы,
Куды мае ўспаміны зноў ляцяць
З-над берагоў змяінае Нявы —
Я не паэт цяпер, але дзіця.

Траншэі вуліц з танкамі трамваяў,
Жалезная вантроба балотнага дракона —
Маленькі чалавек я, бегаю ў адчаі,
Мяне тут душаць — Лаакона.

О горад-клавіятура, сумны горад!
Чаму царквы твае не звоняць?
Куды праспектамі тваімі гоняць
Самотны тлум — звяроў Пандоры?

Ці хтось дарогу ім пакажа?
Ні Пушкіна няма, ні Гогаля, ні Блока..
Той анёл, што на плошчы Эрмітажа,
Як той Гапон. А трэба ім прарока.

Ленінград, кастрычнік 1976 г.

Алесь Барскі

*

бывала я Табе не веры
і думаў што мяне прагнала
Ты з свайго сэрца назаўсёды
але зірнуў аднойчы ў вочы
у іх убачыў свае здымкі
што не схавала ад прахожых
і перастаў я сумнявацца
пераканаўся назаўсёды
што у вачах партрэт мой носіш

*

Давай разломім шчасце
як ломяць лусты хлеба
два кускі пароўну
нібы вясёлка дзеліць неба
Табе палову
мне палову
а мо ламаць не трэба
як месяц будзе ў поўні
як жытні бохан хлеба.

*

Я ішоў да твайго сэрца
як пад высокую гару
поўную ядлоўцаў і каменняў
ішоў у неба спатыкаўся
калі дайшоў зышлі мы разам
на мяккім дыване травы
у ціхім спеве дрэў сардэчных
зышлі у зялёную даліну
з якой не выйдзем мы без сына

*

Вы чалавек стары
і я вам аддаю пашану
і выслухаў я да канца
вашы закіды і папрокі
і крытыку сучаснага кахання
і мудрасць вашу памятаю
што грэх салодкім можа быць
як мёд з ліпнёвых вулляў

*

каханне мы стварылі самі
без указанняў і без дырэктываў
з яго мы выганялі дзікаватасць
пыхлівасць вады і норавы
недасканаласць і заганы
таму ўсё ў ім наша ўласнасць
таму мы дзякуем натуры
бо надзяліла нас інстынктам
які прывёў нас у каханне

Кніжка паэзіі нашага Яна Чыквіна „Светлы міг“. Яе першы экземпляр атрымаў аўтар 27 студзеня ад Серафіма Андраюка, аднаго з кіраўнікоў выдавецтва „Мастацкая літаратура“ ў Мінску. Там яна выйшла. Невядома, ці дойдзе ў большай колькасці да нас, на Беласточчыну? У айчыну паэта.

Пакуль што адзіны экземпляр вандруе з рук у рукі. Чытаюць яго, быццам падпольную літаратуру. На дзень з вечарам дастаў „Светлы міг“ і я. Праўда, сёй-той прывёз з Гродна, як нейкую кантрабанду... Мы звыкліся з тым. Небяспечны гэта навык дзеля будучыні нашай, нацыянальнай. Беларускае не ёсць агульнадаступнае.

Выходзілі ў Мінску кніжкі іншых „белавежцаў“, і ўсе яны траплялі да нас як быццам цераз „зялёную граніцу“. Можа, гэта і няблага: легенды тады болей, чутак і міфаў, пагоні... Але гэта пануры жарт. Ужо абрыдла пытаць, чаму так? Абрыдлі і адказы на афіцыйны заказ: „тираж исчерпан“.

Відаць, так будзе і са „Светлым мігам“... Ці не таму Чыквін і назваў гэтую сваю кніжку... светлым мігам? Жаль, хвароба, бярэ, бо выдалі яе элегантна. На акуратнай паперы надрукавалі. Стаpанліва адрэдагавалі. Рэдактар — Л. Дранько-Майсюк, адзін з найкультурнейшых у актуальным беларускім літаратурным жыцці. Усе пастараліся, можа, акрамя аднаго Петруся Макаля. Хоць і падбеластоцкі з яго беларус, і вядомы паэт, але Яна Чыквіна патрактаваў у сваім слове пра яго выразна „не па заслугах“. Як пачаткоўца, якому даволі пару старонак агульнай характарыстыкі.

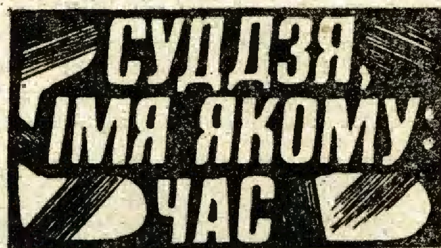

Тым часам, Ян Чыквін — гэта літаратурная з'ява, за якою цэлая эпоха беларускага мастацкага слова ў нас. І варты ён прасторнага эсэ, калі не спробы даследавання. Палякі не пашкадавалі яму гэткай увагі, а свае, вось, адмахнуліся круглымі фразамі. Шкада, бо здарылася добрая нагода: „Светлы міг“ — першая прэзентацыя савецкаму чытачу, і Бог адзін ведае, калі адбудзецца наступная.

Беластоцкі край знаходзіцца ў арэале беларускай літаратуры. Давайце не будзем пра гэта забываць.

Чыквіна я люблю чытаць, так бы мовіць, ад пачатку з'яўлення на свет ягонага мастацтва. Ад трыццаці „з гакам“ гадоў. Шмат у яго падвучыўся: дакладнасці фразы, прадуманасці яе кантэксту, ашчаднасці слова, ягонай незаменнасці. Варштатныя здабыткі, апіраючыся на якія, пайшоў я сваёй дарогаю. Прыбывала гадоў і свет шырэў. Але Чыквін застаўся ўва мне. Часам думаю, чаму, і сцвярджаю: філасофскасцю ён прываблівае. Інтэлектуальнасцю, якая пачалася ў новабеларускай літаратуры ад яе першага, акуратна адукаванага паэта, ад Максіма Багдановіча. З „голым талентам“ завысока не ўзляціш, патрэбны крылы ведаў (толькі геній дае рады без універсітэта).

Над чым яшчэ хацелася б затрымацца ў гэтым кароткім выказванні? Ян Чыквін піша мала, пакутліва мала! Гэта, таксама, знак неардынарнай таленавітасці. Падкрэсліваю гэта не без дай прычыны: нам, беларусам, да гідлівасці надакучылі

(Працяг на стар. 4)

Пра нашых пісалі...

„Газета Вспулчэсна“ ў № 79 ад 4 красавіка 1989 г. у артыкуле „Залатая васьмёрка“ пісала:

„Фільмавы свет некалькі дзён таму назад перажыў гарачку ўручэння Аскараў. А ў Дзяржаўнай філармоніі ў Беластоку адбылася ўчора ўрачыстасць раздачы творчых узнагарод Беластоцкага ваяводы за 1988 год.

Як заўсёды, узнагародзілі прадстаўнікоў розных галін культуры і мастацтва — літаратараў, мастакоў, музыкантаў, рэжысёраў, а таксама людзей навукі — гісторыка і сацыёлага.

У спіску найбольш творчых індывідуальнасцей у Беластоцкім ваяводстве ў гэтым годзе дзесяць асоб. Прысвоена сем індывідуальных узнагарод і адна калектыўная.

У групе людзей культуры 1988 года: (...) — **Ян Чыквін** — літаратар, аўтар, між іншым, зборніка вершаў **„Сонечная повязь“**, навуковы супрацоўнік Варшаўскага універсітэта“.

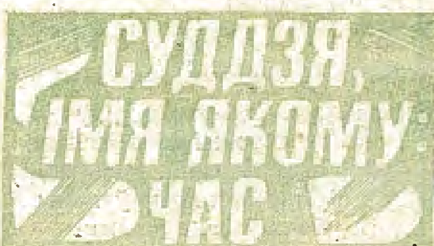

(Працяг са стар. 3)

шматтомнікі графаманаў, макулатурныя выданні! Нічога трагічней ад высокапастаўленага пісьменніка, якому пры жыцці б'юць паклоны, а пасля яго смерці — цывільнай або фізічнай — кідаюць у забыццё, не сказаўшы хаця б „амін“. Гэта так суддзя Час выносіць свой прысуд.

Злосць працінае мяне, бы адліжны вецер у снежным полі: літаратурную творчасць нельга падзяляць на нейкія штучныя катэгорыі тыпу „сялянская проза“, „вясковая плынь“! Такое маё абурэнне ад прачытанага ў кніжыцы „Светлы міг“. Сацыёлаг вызначыў бы паэзію Яна Чыквіна як драму вёскі ў горадзе. І што гэта тлумачыць у літаратурным сэнсе? Дакладна столькі, колькі, напрыклад, сказаўшы пра „Пана Тадэвуша“, што гэта паэтызацыя адышоўшага ў нябыт шляхецкага двара... Ці мала было такіх паэтызацыяў, а чаму толькі пра гэту адну памятаем і чытаем? Адказ на пытанне быў бы адказам наконт тайніцы мастацтва мовы.

Гліна для ўсіх адна, але вылепленыя з яе фігуры не ў кожнага такія самыя. І ўсё роўна, дзе гэтая гліна ляжыць — пад узгоркам ля Дубічаў-Царкоўных, адкуль Ян Чыквін, ці ля цагельні ў прамысловым квартале Беластока. Гліна тая ж, але рукі не тыя. Так і з літаратурай (якую лепяць з пакладаў мовы).

Сакрат Яновіч

ВУЧНЁЎСКІ КААПЕРАТЫЎ

У апошні час адбыліся справаздачна-выбарныя сходы ў вучнёўскіх спулдзельнях. У Гайнаўскім раёне дзейнічае 29 такіх кааператываў. На 8285 вучняў — членаў кааператываў — 4171, што дае больш чым 50 прац. У горадзе Гайнаўка працуе 6 кааператываў, а ў вёсках — 23.

Галоўныя галіны дзейнасці гэта: крамы — 27, агарод — 5, макулатура і лом — 10, другое снеданне — 17, культурна-асветная і грамадская дзейнасць — усе 29. Апекунамі з'яўляюцца настаўнікі. Найдаўжэй з вучнёўскімі кааператывамі працуюць: Лявон Сцепанюк з Дубіноў — 20 год, Янка Іванюк з Нарвы — 24, Рышард Масілевіч з Грабаўца — 31, Лідзія Бэбко з Новага Беразова — 27, Ігнат Рошчанка з Дашоў — 25, Параскева Рушук з Беларускага ліцэя ў Гайнаўцы — 33 гады.

Варта адзначыць, што ў раёне выпрацавана 858202 зл. чыстага прыбытку, а найбольшы даход дасягнулі спулдзельні: „Жаваранак“ з ЗСЗ у Гайнаўцы (апякун — Людміла Верамюк) — 141756 зл., „Клекс“ — школа № 5 у Гайнаўцы (Тэрэса Жэбpsроўская) і „Пчолка“ — ліцэй № 9 у Гайнаўцы (Ніна Кірылюк).

Аляксандр Закройшчык

Свойскія малюнкі

Беласток. Вул. Варынскага. Малюнак У. Петрука.

ПОДСТУП ДА СЛОВА

Усё яшчэ маем небагата мерапрыемстваў для моладзі, якія выклікалі б зацікаўленне роднай мовай, спрыялі б пашырэнню і замацаванню культуры беларускага слова. Трымаемся формаў досыць традыцыйных, перш за ўсё конкурсаў, дэкламатарскіх або чытальніцкіх. Як правіла, удзельнікаў набіраем са школ, у якіх вядзецца навучанне беларускай мовы, пакідаючы па-за ўвагаю тых, якія з беларускай літаратурнаю мовай сутычнасці не мелі. Вядома ж, уздзеянне такога роду мерапрыемстваў абмяжоўваецца ў асноўным колам саміх удзельнікаў. Прытым, варта тут нагадаць, у сучасны момант кантакт з друкаваным культурным словам з'яўляецца даволі элітарнай праявай у памкненнях спажыўцоў культуры канца XX стагоддзя. Верх бяруць такія формы „культурнага буфета хуткага абслугоўвання“, як тэлебачанне, кіно, відэа, якія падаюць нам духоўную страву ў пераж аваным выглядзе, каб мы, крый Божа, занадта не змучыліся, калі ўжо наважымся яе пераварыць. Дык вось, не маючы ўласнага тэлебачання ні нат відэа, мусім ісці самым крутым шляхам, прытым не спадзеючыся на поспехі ў шырэйшым абсягу. Падбадзёрвае аднак тое, што ўжо паявіліся першыя ластаўкі новага ў нашым асяроддзі вырашэння папулярызацыі беларускага слова: маю на ўвазе дзейнасць Янкі Морданя з маладзёжнай тэатральнай групай „Парнас“ і з аматарскім тэатральным калектывам у Паўлах. Шлях тут, можа, нашмат цяжэйшы за ўсялякага роду конкурсы, але ж абяцае ён намнога шырэйшы грамадскі рэзананс.

Пакуль што, аднак, вернемся да конкурсу. Сёлетні дэкламатарскі конкурс для вучняў сярэдніх школ меў назоў „Беларуская прырода ў паэзіі і прозе“ і праводзіўся ён у Гайнаўскім доме культуры 7 красавіка. Шэфстваваў над цэлай імпрэзай не хто іншы, як Янка Мордань, які раней быў апрацаваў правілы конкурсу і з самаадданасцю дабіваўся ад раённых інспектараў асветы нейкага граша на ўзнагароды для пераможнікаў. Заўважым тут, што конкурсы для школьнай моладзі БГКТ праводзіць супольна з Кураторыяй асветы і выхавання ў Беластоку. Янка Мордань быў крыху прыгнечаны і знерваваны: назначаны ім тэрмін конкурсу з нейкіх прычын быў перасунуты амаль на месяц пазней. Удзельнікаў прыехала каля 30, але большая частка іх не была пазначана ў ягоным спіску, коратка кажучы, ва ўсім наглядаўся аблюбаваны намі ад маленства беларускі балаган. Гэта ўжо апошні раз, калі я бяруся за конкурсы, паціху прызнаўся мне Янка Мордань. Але не быў бы ён сабою, калі б паддаўся суб'ектыўным настроям. Пасля кароткай размінкі, падчас якой удзельнікі пад наглядам інструктаркі з Гайнаўскага дома культуры развварушылі свае языкі і нарыхтавалі горлы, конкурс рушыў поўным махам

Дэкламуе Давід Харкевіч.

У журы конкурсу засядалі Міра Лукша, Віктар Стахвюк, Віктар Швед і Сакрат Яновіч. У выпадку вылучэння да ўзнагароды „Нівы“ права дарадчага голасу меў і аўтар гэтага артыкула. Зала была перапоўнена слухачамі: перш за ўсё прыйшла моладзь з гайнаўскага ліцэя, каб падбадзёрыць сваіх выступаючых аднакласнікаў і сяброў, а таксама ж, як здагадваюся, каб „сарвацца“ з некалькіх урокаў. Прысутнічалі настаўнікі беларускай мовы з ліцэяў: Вера Рышчук і Васіль Сакоўскі. У размове са мною тэму конкурсу яны ацанілі як цікавую, на якую можна знайсці багацце матэрыялу ў беларускай паэзіі і прозе.

Кожны ўдзельнік (адзначым, што ў конкурсе дамінавалі дзяўчаты) выступаў з двума тэкстамі, паэтычнага і празаічнага характару. Адносна разнастайнасці прадстаўленых тэкстаў меркаванне настаўнікаў не пацвердзілася: сярод аўтараў перавагу займелі Купала і Колас, а асабліва той апошні, чые „Новая зямля“ і ў „Палескай глушы“ выкарыстоўваліся звыш дзесятка разоў. Уплыў школьнай праграмы навучання беларускай літаратуры быў тут відочны. Былі ўсё-такі і болей неардынарныя выбары: некаторыя выступалі з тэкстамі нашых „белавежцаў“, Давід Харкевіч з Бельска прадставіў тэксты пра варону Глобуса і Масарэнкі, пераможніца конкурсу дэкламавала тэксты Разанава і Караткевіка, некалькі асоб выбрала сабе фрагменты „Пана Тадэвуша“ ў перакладзе Семяжона.

Узровень конкурсу быў высокі. Так яго ацаніла журы. Аж здзіўленне мяне бярэ, што моладзь так прыгожа дэкламуе беларускія тэксты, калі ўжо практычна па-беларуску між сабою не размаўляе, сказаў на пасяджэнні журы Сакрат Яновіч. Але тут жа дадаў засцярогу, што не ўсе ўдзельнікі былі належным чынам прапушчаны праз сіта школьных элімінацый. Віктар Швед звярнуў увагу на тое, што конкурс выявіў шмат цікавых галасоў, вартых таго,

Ідзе падрыхтоўка да выступленняў. Трэба крыху развварушыць язык. Злева, паглыблены ў папуры роздум, Янка Мордань.

ОРМО ў Нарве

21 лютага 1946 года была створана грамадская арганізацыя ОРМО — дабраахвотны запас грамадзянскай міліцыі, якая дапамагала маладой дзяржаве ў забеспячэнні ладу і парадку.

Шэфам гмінная штаба ОРМО ў Нарве з'яўляецца падпаручнік запасу Міхась Іванюк, а старшынёй гміннага камітэта ОРМО — Віталій Пякарскі.

У гміне Нарва 126 членаў ОРМО. У 1988 годзе армоўцы правялі 2082 самастойна і 551 службу супольна з міліцыянерамі. У акцыі „Пасесія '88" бралі ўдзел аж 153 разы.

М. Лук'янюк

каб над імі ў будучыні папрацаваць. Але таксама меў засцярогі да паасобных дэкламатараў наконт некаторых памылак у памяшчэнні націску слова і асабліва да браку асімілятыўнага змякчэння зычных у вымаўленні. Гэта, бадай што, гора ў агульнабеларускім маштабе: правапіс зніевечвае натуральную меладычнасць і мілагучнасць беларускай мовы. Віктар Стахвюк, які шмат гадоў працы жываў па-за беларускім арэалам Беласточчыны, як прызнаўся, быў крануты пачутымі выступленнямі маладых і ўвогуле стаўіся да іх меней прыдзірліва. Нешматслоўная Міра Лукша сваю ўвагу засяродзіла на справядлівым падзеле ўзнагарод. Адзначу з прыемнасцю, што наконт узнагароды „Нівы" у нас з Мірай не ўзнікла ніякіх непаразуменняў. З панталыку журы збілася, калі давялося разглядзець справу ўдзелу ў конкурсе Э. Бэзюк і І. Давідзюк, якія не дэкламавалі, а адспявалі падрыхтаваныя тэксты з суправаджэннем гітары. Рашылі так: за цікавы ўдзел у конкурсе вылучыць ім асобныя ўзнагароды.

Першае месца ўзяла Эля Томчук з Бельска за дэкламацыю „Снегу" Разанава і „Заяц варыць піва" Караткевіча. Другое месца — Вася Гінюк з Гайнаўкі ды Аліна Маліш, якая атрымала ўзнагароду „Нівы". Трэцім месцам журы абдзяліла Яніну Лукашук і Давіда Харкевіча з Бельска. Вылучэнні атрымалі: Эля Цішук, Эля Рыжык, Бажэна Самасюк, Ганна Гліва, Дарота Гінют, Кацярына Краўчук, Тамаш Тапалеўскі, Аліна Харкевіч, Міраслаў Здрайкоўскі, Агнешка Дмітрук і Марыя Машока. Віншуем!

Пад канец хачу коратка адзначыць свой правал у ролі фотарэпарцёра конкурсу. Мой рэдакцыйны фотаапарат, пяшчотна называны ў рэдакцыі „Пентагончыкам", амаль поўнасцю не апраўдаў спадзяванняў, якія з ім звязваю ў сваёй рэдакцыйнай кар'еры. З лаўрэатаў на плёнцы выйшаў толькі Давід Харкевіч (бышцам тая чорная варона, пра якую ён знакаміта апавядаў у сваіх дэкламацыях). Астатніх майму „Пентагончыку" не захацелася зарэгістраваць, нягледзячы на ўсё мае намаганні ў гэтым напрамку. Прашу прабачэння ў тых, якія павінны былі на здымках быць, а не было іх.

Ян Максімюк
Фота аўтара

ДЗЕ ЗАГІНУЎ СОСО ДЖГЕРЫЯ?

У „Ніву" звярнуўся з просьбай ветэран вайны Уладзімір Рыгоравіч Палін з Брэста, які вядзе пошукі якіх-небудзь вестак аб грузіне Сосо Іванавічу Джгерыя, што загінуў без весці ў пачатку вайны. Апошнія лісты, якія атрымаў брат Сосо, Давід, прыйшлі з Гайнаўкі.

У пачатку нямецка-савецкай вайны ў Гайнаўцы стаялі палкі 208-ай матастралковай дывізіі (якія ўваходзілі ў 10-ую Армію). У 208-ую дывізію ўваходзілі: 752-гі сапёрны полк, 760-ы сапёрны полк, 128-ы танкавы полк, 662-і артылерыйскі полк і фармаваўся 376-ы полк. У адным з гэтых палкоў і быў радавы Чырвонай Арміі Сосо Джгерыя. Аб ваенных дзеяннях савецкіх войск у першыя месяцы вайны гаворыцца ў кнізе М. К. Андрушчанкі „На зямлі Беларусі летам 1941 года".

Пасля смерці бацькоў Сосо пасярод лістаў і фатаграфій знайшлося пасведчанне, выдадзенае бацьку, у якім быў адзначаны нумар вайсковай часці 2368. На канвертах захаваўся выразны адрас і даты апошніх двух лістоў. Першы быў датаваны 19 сакавіка 1941 года, з адрасам: БССР, Беластоцкая вобласць, Бельскі раён, мястэчка Орля, п/я 25/ІІ, а другі — 30 мая 1941 года, 23 дні да пачатку вайны, з адрасам: БССР, Брэсцкая вобласць, г. Гайнаўка, п/я 30.

З матэрыялаў Цэнтральнага архіва Абароны СССР г. Падольска ўдалося высвятліць, што назва п/я 30 належала да 128-га танкавага палка 208 матастралковай дывізіі, які ў маі 1941 г. дыслацыраваўся ў Гайнаўцы. Дакументаў 128-га танкавага палка і 208 матастралковай дывізіі з 1941 г. няма ў архіве. У кнізе Андрушчанкі вельмі скупа гаворыцца аб ваенных дзеяннях 208 дывізіі, а аб 128 палку зусім не ўпамінаецца.

Вядомы лёс камандзіра 208-й матастралковай дывізіі, якая ўваходзіла ў састаў 10-й Арміі, В. Нечыпаровіча. З астанкамі дывізіі з-пад Беластока адступаў ён у раён Мінска. Тут зноў апынуўся ў „катле" ў раёне Налібоцкай пушчы. Змог вырвацца адтуль са сваімі салдатамі. Прабіўшыся ў горад Мінск, ён уключыўся ў падпольную барацьбу і пасля, восенню 1941 года з групай (некалькі дзесяткаў чалавек), падаўся ў лес, утварыў партызанскі атрад — „208-ы партызанскі полк". У 1942 годзе, калі ўстанавілі сувязь з „Вялікай Зямлёй" і там стала вядома імя камандзіра „208-га партызанскага палка", Нечыпаровіча патрабавалі ў Маскву. Прабаваў ратаваць яго Г. Жукаў, з якім ён вучыўся ў ваеннай акадэміі. Нечыпаровіча замучылі ў астрогах Лубянкі падручныя Берыі.

Сярод партызан 208-га партызанскага палка не было прозвішча Сосо Джгерыя.

Публікуем фатаграфію Сосо Іванавіча Джгерыі. Можа ветэраны вайны пазнаюць знаёмы твар? Адгукніцеся, пішуце на адрас: Владимиру Григорьевичу Палину, БССР, 224028, г. Брест-28, І-й Западный переулок, 16.

У. Р. Палін накіроўвае просьбу да ветэранаў з Беласточчыны, каб дапамаглі аформіць запрашэнне для брата Сосо, Давіда Іванавіча Джгерыя, з мэтай наведання мясцовасцей, дзе служыў яго старэйшы брат, а таксама ўвесці прозвішча Сосо Джгерыя ў спісак Памятнай дошкі брацкай магілы ў Гайнаўцы.

Адрас Давіда Джгерыя: 380037, г. Тбилиси-37, Московский проспект, дом № 35, корпус 4, кв. 18, Джгерия Давид Иванович.

(лук)

АНТОН ЛУЦКЕВІЧ
РЭАБІЛІТАВАНЫ

Як вядома, на працягу многіх дзесяцігоддзяў у савецкіх публікацыях імя Антона Луцкевіча абыходзілася маўчаннем. Незаўважанне А. Луцкевіча рабіла вялікую крыўду гісторыі беларускай культуры. Нарэшце гэты недахоп удалося ліквідаваць. Рашэннем пракуратуры Літоўскай ССР на падставе Указа Вярхоўнага Савета СССР ад 16.І.1989 года закончылася акцыя ачарнення аднаго з найлепшых, найбольш заслужаных дзеячоў беларускага адраджэння XX стагоддзя, выдатнага творцы беларускай культуры. Вітаем гэтую вестку з вялікай сатысфакцыяй і з задавальненнем падаем гэтую інфармацыю нашым чытачам.

* * *

Інстытут літаратуры АН БССР

Паведамляем, што ў пракуратуры Літоўскай ССР перагледжана крымінальная справа ў адносінах Луцкевіча Антона Іванавіча, арыштаванага 30 верасня 1939 г. і 14 чэрвеня 1941 года па рашэнні Асобай нарады пры Народным Камісарыяце Унутраных Спраў СССР пасаджанага ў папраўча-працоўны лагер на 6 гадоў.

Луцкевіч Антон Іванавіч, 1884 года нараджэння, па рашэнні пракуратуры Літоўскай ССР 31 сакавіка 1989 года рэабілітаваны на падставе Указа Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 16 студзеня 1989 года „Аб дадатковых захадах па аднаўленні справядлівасці ў адносінах ахвяр рэпрэсій, якія мелі месца ў перыяд 30-40-х і пачатку 50-х гадоў".

Адначасова паведамляем, што па справе ў адносінах Станкевіча А. В. вядуцца пошукі ў архіве. Аб прынятым рашэнні наконт гэтай справы паведамім дадаткова.

Пракурор аддзела савецнік юстыцыі П. Новікаў

Эпізоды вайны

(Працяг са стар. 1)

Ідзем на смерць. А мёртваму, вядома, нічога не патрэбна. „Я дацэнт Львоўскай палітэхнікі, — сказаў мне афіцэр. — А ты? Ты непісьменны ў параўнанні са мною“.

Пыхлівасць у яго была вельмі вялікая. „Чакай, я ўжо абстраляная птушка. А ты толькі валодаеш ведамі“, — падумаў я. Афіцэр думаў, што ён усё ведае, але не ведаў, што на вайне патрэбна вялікая мудрасць ды пакорнасць. Іначай — куля ў лоб.

„Гэта праўда, — сказаў я. — Не магу з вамі зраўняцца. У нашай службе неабходна вышэйшая адукацыя — тэхнічная і геаграфічная...“ З жалю ды крыўды мяне ўсяго моцна трэсла... А тут перад вачыма стала рака Псёл, ля горада Сумы. Там, каб не кусцік, на беразе ракі, ужо даўно на мне быў бы насыпаны капец зямлі.

Узяў я сваіх салдатаў. Пайшлі 14 км пяшком. Дайшлі да месца. Я адшукаў камбата 76-міліметравых гаўбіц.

„Дарагі камбат! Дапамажы!.. Іначай ужо не пабачым: ты сваёй ракі Варсклы, а я Студзеніцы. Зарадзі гарматы дымамаскіравальнымі снарадамі і а гадзіне 20.00 дасі ў тапаграфічны квадрат У 3-4 залпы, з усіх батарэй адначасова. Там мы павінны даследаваць магчымасць пераправы танкаў „Т-34“. Служу Радзіме!“ Аддаў яму чэсць ды пайшлі далей.

Даходзіць 20.00, ноч. Чую гул кананады. Лічу: адзін, два, тры... Заходні бераг Одры ахутаны туманам. Да работы, салдаты!

Вярнуліся мы ў вызначаны час. Аддалі план і лакалізацыю пераправы. Цераз гадзіну прыйшоў ранены бурыльшчык з групы афіцэра. Нагавіцы ў крыві. А дзе рэшта? „Забілі іх, таварыш генерал! Ляжаць у даліне. Пад абстрэлам праціўніка...“

Ніхто не ведаў, што мае звяно ахоўвалі артылерысты ды снайперы. Дзякуючы таму я сёння хаджу па гэтым свеце.

Барыслаў Рудкоўскін

ЛЕПЕЙ ВЫП'ЕМ

Каля кіёска збіраюцца мужчыны два разы ў дзень. Раніцай, каб ісці разам да працы, а вечарам, каб пайсці ў бар.

Сёння раніцай таксама сабраліся.

— Пойдзем да працы? — спытаў Міраслаў.

— Чаго ісці? — скрывіўся Марэк. — Працуеш як вол і што з таго? Мала плацяць!

— Праўда, — згадзіўся Міша, — каб так працаваў у Амерыцы, то зарабіў бы столькі, што за месяц збудаваў бы сабе вілу.

— Як сабе хочаце, — сказаў Валік, — а я не пайду. Лепей вып'ю. „Мэты“ яшчэ ёсць.

— То не пойдзем, — сказаў Марэк.

Махнулі рукамі і пайшлі ўсе да Крысі за гарэлкай.

Гэта паўтараецца што некалькі дзён. Пасля пры выплаце наракаюць, што мала ім плацяць і прэміі не даюць.

Аўрора

Новы гаспадарчы разлік

ТВАРАМ ДА КЛІЕНТА

Калісьці вясковы чалавек з кожнай „жалезнай“ патрэбай звяртаўся да мясцовага каваля. Няма ўжо ў нашых вёсках ні каваля, ні яго кузні. Ды наўрад ці справіўся б сёння традыцыйны каваль з рамонтам багатай сельскагаспадарчай тэхнікі, якая шырока задамовілася на нашых вёсках. Ролю кузні ўзялі на сябе ў наш час прыватныя рамеснікі, але найчасцей — дзяржаўныя машынныя гаспадаркі — ПОМы.

Ёсць такі ПОМ у Нарве. Гэта адзін з большых у нашым рэгіёне асяродак рамонту машын і сельгастэхнікі. Працуе тут каля 200 чалавек. ПОМ займаецца паслугамі для насельніцтва і вядзе сваю прадукцыю — займаецца капітальным рамонтам грузавікоў маркі „Стар“ і вырабам некаторых машын і частак да іх.

У паслугах для мясцовага насельніцтва ПОМ прызнае сялянам 30 працэнтаў зніжкі ў аплатах. Гэта для таго, каб мясцовыя жыхары не шукалі далёка ад сваіх вёсак спецыялістаў па рамонту сялянскай тэхнікі. Дробныя ж слясарныя ці такарныя паслугі ПОМ выконвае нават без чаргі, адразу.

Але паслугі — гэта толькі частка гаспадарчай дзейнасці. Каб ПОМ мог існаваць, павінен даваць даход сабе і дзяржаве. У наш час кожнае прадпрыемства павінна быць рэнтабельным і патрэбным, а таксама павінна ўмець стварыць для сваіх ра-

Зваршчык Яўген Вэйкоўскі з Адрынак у час працы над печкай.

ШЛЯХАМ ГАДОЎ

Дагэтуль мы спрабавалі вандраваць слядамі князя Юрыя-Вітаўта-Аляксандра, калі ён змагаўся за вяртанне да Вялікага княства Літоўскага і замацаванне ягонай улады на адлеглых усходніх і паўднёвых ускраінах дзяржавы. Сёння ж прасочым, як гэты геніяльны будаўнік магутнасці Старабеларускай дзяржавы ўладкаваў справы на заходніх яе рубяжах, гэта значыць, на тэрыторыі сённяшніх Беластоцкага, Сувальскага, Ломжынскага, Сядлецкага, Белападляшскага і Хэлмскага ваяводстваў.

У „Шляхам гадоў“ ужо неаднойчы згадвалася, што працяглым змаганнем паміж Кейстутавічамі і Альгердавічамі за ўладу ў Вялікім княстве Літоўскім сквапліва карысталіся суседзі ды, дзе толькі далося, адкусвалі па кавалку яго ўладанні. Перш за ўсё, як вядома, квапіліся на іх крыжакі, але і іншыя таксама не драмалі. Здаўна прыналежныя Вялікаму княству землі між ніжнім цячэннем ракі Бобра (сённяшняй Бебжы) і сярэднім Нарвы, у канцы XIV стагоддзя апынуліся пад уладай князёў мазавецкіх. Тыя ж, няпэўныя свае ўлады над імі, прадалі іх разам з Візнаю 2 снежня 1382 года крыжакам за 7 тысяч венгерскіх залатых. Такім чынам ва ўладанні Ордэна апынуліся землі, на якіх цяпер знаходзяцца Ганёндз, Монькі, Кнышын, Ясяноўка — амаль па Харошчу ды Васількаў! У 1388 годзе беларускім воям — пераважна з Гарадзеншчыны і Слонімшчыны —удалося выбіць рыцараў з гэтай тэрыторыі, аднак неўзабаве яна зноў трапіла пад панаванне мазавецкіх князёў. Усё ж Вітаўт пра яе не забыў і справы не занядбаў. Нягледзячы на нядаўняе паражэнне на Варскле, сабраўся з сілаю ды значную частку гэтага абшару — Гонязскую (Ганёндзкую) зямлю аж па ўсходнюю ўскраіну багна Візна і да ракі Нарвы — вярнуў Вялікаму княству Літоўскаму.

У ранейшых адрэзках „Шляхам гадоў“ таксама гаварылася

ГАСПАДАР

пра тое, што ў 1391 годзе, падчас змаганняў супраць Вітаўта, вялікі князь літоўскі і кароль польскі Якаў-Ягайла-Уладзіслаў даў ва ўладанне князю мазавецкаму Янушу гарады Мельнік, Дарагічын, Бельск, Бранск і Сураж з прыналежнымі да іх землямі — гэта значыць, амаль усё сённяшняе Падляшша! Вядома, што Вітаўт аніяк не мог сцярпець гэтакай страты спрадвечных старабеларускіх, бо належачых яшчэ Тураўскаму княству, зямель, між іншым, уладанняў яго бацькі Кейстута. І ў 1405 годзе запатрабаваў ад свае роднай сястры Анны-Дануты ды швагра Януша звароту гэтага аграмаднага і заможнага абшару. Тыя, вядома, страшэнна абурыліся ды заявілі, што гэтыя землі належаць княгіні Анне-Дануце як спадчына па бацьку. Але Вітаўт доўга не цырымоніўся і, відаць, прыгразіў: калі яны не аддадуць гэтых зямель па добрай волі, то ўсё Мазоўша разам з яго князямі апынуцца ва ўладанні Вільні. Добра ведаючы Вітаўтаву настойлівасць ды маючы неблагое распазнанне пра безліч глыбокіх ды цёмных скляпоў у ягоных замках, Анна з Янушам хуценька заспяшаліся выконваць волю вялікага князя. Праз некалькі дзён на сённяшнім Падляшшы і сляды прасталі па бытнасці тут Янушавых цівуноў і вояў.

Вяртанне Сярэдняга Пабужжа, Панароўя і Гонязскай зямлі да Вялікага княства Літоўскага ў 1402-1405 гадах зусім не абазначала „вылучэння“ іх з „развіцця“ і „прагрэсу“ ды паварот у „літоўскую адсталасць“, як сіляцца даказваць некаторыя польскія гісторыкі, асабліва беластоцкія. Якраз наперакор гэтым надуманым і, далікатна кажучы, далёкім ад праўды сцверджанням усё паказвае, што ўз'яднанне з Вялікім княствам Літоўскім для гэтых зямель адкрывала шырокія перспектывы развіцця і поступу. Перш за ўсё яны перасталі быць каланіяльнай глухаманню, з якой цягнула ўсё, што толькі змагло, Мазоўша — самая адсталая ды самая бедная краіна ў тагачаснай Цэнтральнай Еўропе. Затым Сярэдняе Пабужжа і Панароўе ды Гонязская зямля, таксама як у часах Гедыміна і Кейстута, зноў сталіся для Вялікага княства Літоўскага шырока расчыненымі варотамі ў Еўропу. Разам з ажыўленнем старых гандлёвых шляхоў з Гародні праз Нарву—Бельск—Бярэсце на Люблін і Кракаў і далей на Маравы ці ў Чэхію; або з Вільні праз Ваўкавыск — Камянец — Бярэсце — Уладаву на Львоў і ў Венгрыю ды Італію, ці з Навагр926адка праз Слонім — Ваўкавыск — Бельск — Бранск — Нур на Каліш, Пазнань і ў Нямеччыну і іншых, паўстаюць новыя: з Вільні праз Гародню — Гонязь — Ломжу — Плоцк у Гданьск, або з Менска праз Мір — Слонім — Камянец — Дарагічын у Вялікапольшчу, а таксама рачны шлях з Уладзіміра (Валынскага) уніз па Бузе праз Бярэсце — Мельнік — Дарагічын — Нур, затым Нарвай праз Пултуск — Ломжу — Візну і далей Бобрай (Бебжай) праз Гонязь і з пераваллокай каля сённяшняга Новага Двара ў Нёман, між іншым, кавалкам гэтага шляху, па Бобры, плыў у 1414 годзе вялікі князь Вітаўт. Дзейнічаў таксама рачны шлях з Бярэсця па рацэ Лясной з пераваллокай у Нараўку (відаць, па рэчцы Лутоўні і з таго часу ва ўрочышчы Старая Белавежа захаваліся рэшткі нейкіх ахоўных збудаванняў), пацвярджае тое назва паўднёвай часткі Белавежскай пушчы — Пераваллока.

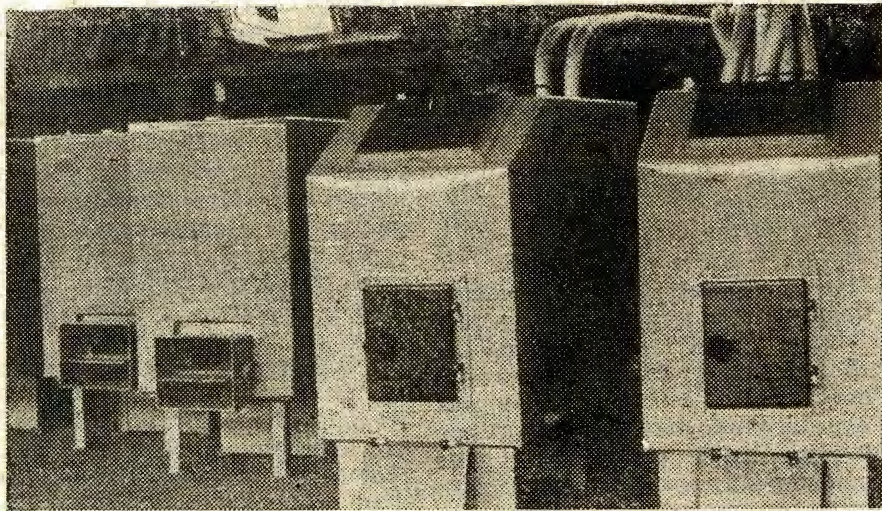

Катлы цэнтральнага абагравання па праекту гайнаўскага інжынера Казіміра Кубацкага можна ўжо купляць непасрэдна ў вытворцы — ПОМе ў Нарве.

бочых добрыя ўмовы працы і адпаведныя да працы заробкі.

У мінулым годзе нараўскі ПОМ прыняў дзяржаўны заказ на выраб новых катлоў цэнтральнага ацяплення для індывідуальнага будаўніцтва. Дзеля гэтай прадукцыі ПОМ выкупіў цікавую ліцэнзію на печку інжынера Казіміра Кубацкага з Гайнаўкі. Печка Кубацкага была апатэнтавана пад назвай кацёл-мадэратар. Яна атрымала энергетычны атэст міністра прамысловасці і ацэнена была як вельмі эфектыўная (спраўнасць 73 працэнты). Печка спальвае ўсе віды паліва — драўнінныя апілкі (траціны), вугаль усялякі, адпадкі драўніны, торф, ды наогул усё, што можа гарэць і выдзяляць цяпло. Дзве косткі прасаванай саломы патрэбны для таго, каб нагрэць ваду ў катле да 70 градусаў.

ПОМ у Нарве пачаў прадукцыю печак у трох версіях: для аднасямейных дамоў, нават двухпавярховых, для двухсямейных дамоў і для шклярань. Зроблена ўжо 700 штук. Усе былі прададзены. На гэты год ПОМ плануе зрабіць 1000 такіх печак. Да гэтага часу печкі з нараўскага ПОМу можна было купіць толькі на складах „Агромы". Цяпер жа, з думкай аб сваіх кліентах і ў рамках новай гаспадарчай палітыкі, ПОМ пачынае продаж сваіх печак на месцы, у Нарве — проста ў ПОМе ці ў нараўскім ГСе. Гэта дазволіць знізіць цану печак на 14 тысяч злотых. Ды і людзям зручней браць тавар проста на месцы, дзе можна добра прыглядзецца да печкі, параіцца са спецыялістамі, лепш ацаніць прыдатнасць гэтага вырабу для індывідуальных патрэб будаўніцтва.

Спецыялізуецца ПОМ і ў вырабе прычэп для перавозкі доўгіх бярвенняў ці іншых вельмі доўгіх прадметаў (50 штук у год), а таксама выpабляе барты для растрасачак гною. Пакуль што зрабілі першыя 4 тысячы штук, а ў далейшым плануецца павялічыць гэту прадукцыю да 20 тысяч штук у год.

На ўсе ПОМаўскія вырабы ёсць пакупнікі. Можна было б значна пашыраць прадукцыю, але не хапае кваліфікаванай рабочай сілы, асабліва патрэбны зваршчыкі. У гэтым годзе ў ПОМе будзе аб'яўлены набор вучняў у прафесіянальную школу. Прынятыя вучні будуць вучыцца ў гайнаўскай прафесіянальнай школе, а практыку будуць праходзіць у нараўскім ПОМе. Усім выпускнікам гэтага набору ПОМ абавязаўся даць працу. А каб вучні ахвотна вярнуліся працаваць у гэты ПОМ, адміністрацыя ПОМа падумала пра стварэнне рабочым добрых умоў працы, адпаведнае сацыяльнае забеспячэнне і добрыя заробкі. Паколькі значная частка рабочых даязджае з суседніх вёсак, пры ПОМе працуе рабочая сталоўка, ёсць выгодныя раздзявальні, умывальні з душам, пральня і майстэрня для рабочага адзення. Ёсць рабочы інтэрнат, а таксама аддадзены ўжо працаўнікам ПОМа 36 кватэр. Гэтай вясною выходзіць на пляц будовы ПОМаўскі жыллёвы кааператыў. Першыя 60 кватэр аддадзены будуць у карыстанне ў наступным годзе.

Як бачым, новыя прынцыпы гаспадарання — дакладны гаспадарчы разлік, рэнтабельнасць прадпрыемства, дбайнасць пра рабочых і пакупнікоў — усё шырэй зазначаюцца ў нашым сённяшнім жыцці.

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

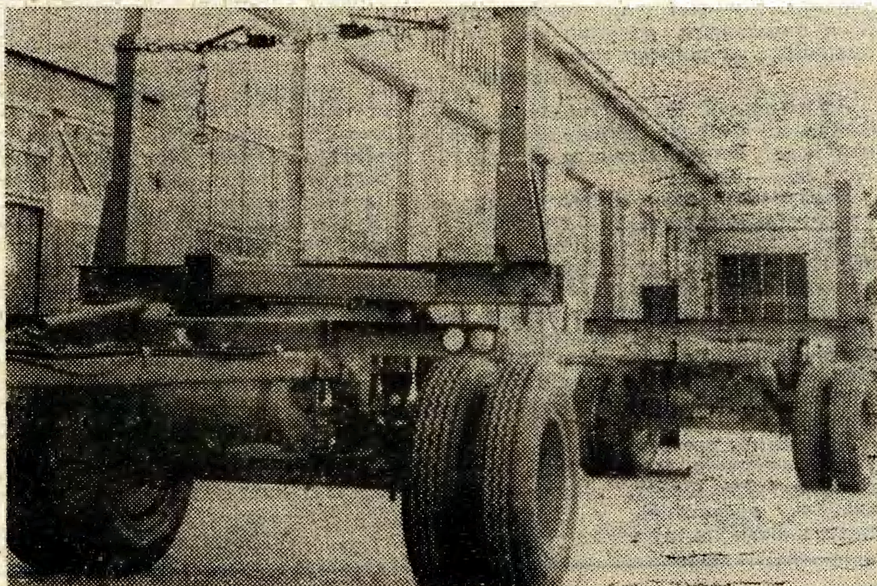

Такія грузавыя прычэпы таксама прадукуе нараўскі ПОМ.

Гэтыя шляхі, асабліва пасля разгрому крыжакоў пад Грунвальдам у 1410 годзе, не пуставалі; імі ехалі ў абодва бакі не толькі купецкія абозы ды імчаліся ганцы, але і прыбывалі ў Вітаўтаву дзяржаву рамеснікі, сяляне, а таксама — па ўзроўню тых часоў — людзі адукаваныя: медыкі, юрысты, архітэктары, мастакі, прыходзіла каталіцкае духавенства „белае" і „чорнае", гэта значыць ксяндзы і манахі. Вітаўтавы цівуны і іншыя ураднікі клапаціліся засяляць „пусткі" па паселішчах, зніштожаных крыжакамі, заахвочвалі выпальваць ды выкарчоўваць лясы і надрэчныя нізіны ды „вырабляць" іх на палеткі і сенажаці. У часы панавання Вітаўта прыбывае многа збяднелай мазавецкай і малапольскай шляхты ў Бельскую (ваколіцы Бранска, Суража) і Дарагічынскую (ваколіцы Дарагічына, Цеханоўца, Сакалава), з паўднёвага ўсходу ў Дарагічынскую (ваколіцы Гарадзішча, Расошы, Лосічаў, Мельніка) і Бельскую (ваколіцы Мілейчыцаў, Кляшчэляў, Орлі) наплывае насельніцтва з Палесся і Валыні. З усходу ж — з Гарадзеншчыны, Наваградчыны, Слонімшчыны, а таксама з далёкай Віленшчыны і суседняй Трокскай зямлі беларускае сялянства, вольны гарадскі люд, збяднелае баярства, нярэдка з прымешкай карэнных літоўцаў (летувісаў) і жмудзінаў, але над усім гэтым наплывовым элементам верх брала беларускае насельніцтва і надавала гэтаму рэгіёну беларускі нацыянальны характар.

Наколькі землі над верхняй Нарвай і сярэднім Бугам цаніліся вялікімі князямі літоўскімі і якую важную ролю адыгрывалі яны ў Старабеларускай дзяржаве, найбольш пераканаўча сведчыць тое, што першым гарадам у Вялікім княстве Літоўскім і адначасова першым беларускім горадам, які атрымаў самакіраванне па магдэбургскаму праву, было Бярэсце — сталіца сярэдняга Пабужжа і верхняга Панароўя. Даў гэты прывілей вялікі князь літоўскі і кароль польскі Ягайла ў 1390 годзе, між іншым, як напісана ў каралеўскай грамаце *„дзеля лепшага парадку і хочучы становішча нашага места Берасцейскага на вышэйшы ўзровень узняць для агульнага дабра з права рускага ў нямецкае пераводзім на вечныя часы... Такім чынам вызваляем і звальняем усіх мяшчанаў і грамадзянаў места нашага Берасцейскага нямецкай, польскай і рускай веры і ўсіх хрысціян ад судоў, падпарадкавання, моцы і з-пад улады ураднікаў нашай дзяржавы — ад кашталянаў, старастаў, ваяводаў, дзяржаўцаў, суддзяў, падсудкаў і ўсялякіх намеснікаў, таксама ад дзецкіх..."* (Аказваецца, ужо і ў тыя часы бюракратаў у нас было хоць ты гаць гаці!) Такое ж самакіраванне па магдэбургскаму праву ў 1391 годзе атрымала Гародня і толькі ў 1397 годзе сталіца Вялікага княства — горад Вільня.

Гэтую традыцыю не толькі працягваў, але і ўсебакова развіваў князь Вітаўт. Ён клапаціўся пра росквіт гарадоў на любым яго сэрцу Пабужжы: у 1408 годзе пацвярджае дадзенае ў 1390 г. Ягайлам магдэбургскае права. У наступным, 1409 годзе, самакіраванне па магдэбургскаму праву Вітаўт дае Дарагічыну, перад 1424 годам гарадскія польскія і рускія правы атрымлівае ад яго Саколаў, перад 1429-30 гадамі магдэбургскае права ён даў Бельску і Цеханоўцу. За Вітаўтавага панавання ў Вялікім княстве Літоўскім цяжка знайсці другі такі рэгіён, дзе б знаходзілася столькі, як на Пабужжы і Панароўі, гарадоў з самакіраваннем па магдэбургскаму праву.

У іх буйна развіваліся ўсе віды рамяства, у тым ліку і залатарства, мясцовы і міжнародны гандаль, абслугоўванне замежных купцоў і падарожных і г.д. Неабходна заўважыць, што ўсё гэта патрабавала адукаваных людзей, добра валодаючых граматай, арыфметыкай, іншаземнымі мовамі, добра азнаёмленых са звычаямі, гаспадаркай і культурай у суседніх і адлеглых краінах. Таму тут, пры кожнай царкве і манастыры дзейнічалі школы, у якіх вучыліся не толькі баярскія ці мяшчанскія дзеці, наведвала іх таксама сялянская дзятва. На высокі ўзровень навучання ў тадышніх школах Пабужжа і Панароўя паказвае немалая колькасць студэнтаў у Кракаўскім універсітэце, якія паходзілі з гэтых бакоў. Варта прыгадаць, што ў часы рэктарства ў гэтым універсітэце дарагічынскага князя Яна — унука вялікага Кейстута (мабыць, гэта быў сын князя Бутаўта Кейстутавіча па імю Вайдута, які ўзімку 1381 года ўцёк да крыжакоў (адрэзак „Бацька і сын", „Ніва ад 9.VIII. 1987 г.), закончыў адзін з заходніх універсітэтаў і на хрышчэнні па каталіцкаму абраду прыняў імя Ян) у гэтай вышэйшай школе займалася асабліва многа моладзі з Вялікага княства Літоўскага, ну, і вядома, найболей — з уладанняў самога рэктара, а тадышняя Дарагічынская зямля ахоплівала амаль палову сённяшняга Падляшша.

У навале штодзённых спраў і вырашэнні вялікіх дзяржаўных праблемаў князь Вітаўт усё ж не забываў пра ўладанні Вялікага княства Літоўскага, якія ўсё яшчэ знаходзіліся пад панаваннем яго мазавецкай радні — Януша і Анны. У другой палове 1425 года ён звярнуў Вялікаму княству шырокае пасма зямель з гарадамі Тыкоцінам, Высокім (Мазавецкім), Нурам і Венгровам, устанаўляючы граніцу з Мазоўшам ад вусцяў рэк Бобра (Бебжа) і Сліны ў Нарву аж па вусце ракі Нурэц у Буг, затым уніз па Бузе за сённяшнюю Малкінню, потым па рацэ Ліўцы на поўдзень пад Парчэў і за Уладаву на Бузе. Адразу паклапаціўся пра гаспадарчае развіццё гэтага абшару (між іншым, у 1425 годзе прызнаў магдэбургскае права Тыкоціну) і яго з'яднанне з Вялікім княствам, а па ўсёй адноўленай бацькавай ды дзедавай граніцы загадаў абнавіць ранейшыя ды пабудаваць новыя ўмацаванні.

Мікола Гайдук

Вельмі прыемна набыць замежнае, але роднае выданне — штотыднёвік „Ніва“. Ён прывабіў, і спадзяюся не аднаго мяне, цікавым зместам і навінамі. Але артыкул Ніны Амельянюк ад 5 сакавіка прымусіў напісаць гэты ліст. Мае веды ў правапісе ніколі не былі выдатныя, стан з беларускай мовай у Беларусі вам таксама вядомы, і таму б я жадаў, каб вы растлумачылі, які гэта *„аржаны хлеб“*, што за *„мора ржаных каласоў“*, або як разумець: „калі пасля прыставак, закончаных на галосны гук, пішацца літара *„й“* (глядзі ў апошні слупок), то трэба пісаць: адыйсці, падыйсці, увайсці, і г.д. з літарай „й“, бо, як мне здаецца, разам з прыстаўкамі *ад-*, *пад-*, і інш. існуюць і *ады-*, *пады-* і інш. і неяк штучна гучыць *„сыграць“* (згуляць, граць), і хлеб *жытні*, а каласы *жытнія*. Альбо я памыляюся, даруйце мне, калі ласка. Старонка „Гутаркі аб мове“ вельмі патрэбная і карысная, мова існуе і ў ёй адбываюцца змены. Калі я вучыўся ў школе, мы ведалі, што перад галоснымі прыстаўкі на „с“ ніколі не можа быць, як і перад звонкімі зычнымі і апострафам. Калі я памыляюся, даруйце мне, бо я хвалююся за родную мову.

С. Грыткевіч

Ад рэдакцыі: Вельмі радасны гэта факт пачуць голас зацікаўлення роднай мовай і хваляванне за яе чысціню і прыгажосць.

Беларуская мова багатая сваім слоўнікавым саставам. У ёй, побач з уласнабеларускай лексікай, выступае пласт лексікі агульнаўсходнеславянскай і агульнаславянскай. Вельмі часта для абазначэння аднаго дэсігната (прадмета ці паняцця) служыць некалькі слоў, якія з'яўляюцца сінонімамі. Такімі ж сінонімамі ёсць словы: *аржаны* (*іржаны*, *ржаны*) і *жытні*.

Прыметнік *аржаны* выступаў яшчэ ў старабеларускай мове пры адсутнасці назоўніка *рож*. „Яшчэ Чачот адзначаў адсутнасць у беларускай мове кантынуантаў слова *ръжъ* пры наяўнасці прыметніка *аржаны* паралельна з *жытні*; праўда, у рукапісным слоўніку Грыгаровіча з 1851 г адзначана *аржа* 'жыта' (Яшкін, 14). Слова *аржаны* фіксуецца ў старабеларускай мове (Булахаў, Працы I. М. 7, 143), яго прыводзіць ужо Насовіч, яно шырока ўжываецца (Карскі, 1, 260), як і іншыя словы, утвораныя ад яго асновы: *аржанішча*, *аржоння* 'ржышча', таксама: *аржышча*, *(а)ржэўнік*; параўн. назвы раслін: *аржаніца* (і *аржэвіна* '—Сцяшк.); *аржаніца* 'жытні хлеб' (Касп); *аржануха* 'гарэлка' (Нас.), 'зад' (Мядзв.). Утворана з пратэтычным *а* (іржышча — з пратэтычным *і*-) і суф. *-ан-* ад агульнаслав. *гъžъ жыта.“[1]

Словы *аржаны*, *іржаны* шырока распаўсюджаны ў беларускіх гаворках, напр.: *аржаны* — *Аржаная салома* (Альхоўцы Ляхавіцкага раёна), *аржаны хлеб*, *аржаная мука* (Лісна Верхнядзвінскага раёна)[2]; *іржаны* —*іржаная мука на хлеб, а цяпер кажуць жытня* (Дзяніскавічы Ганцавіцкага раёна)[3].

Выступаюць у беларускіх гаворках таксама назвы поля, на якім расло жыта, з агульнаславянскім коранем *ръжь, напр.: *аржоння* (Лісна Верхнядзвінскага раёна), *аржыска* (Старыя Смільгіні Воранаўскага раёна, Стральцы Шальчынінскага раёна ў Літве, Кемялішкі, Быстрыца Астравецкага раёна), *аржышча* (Курапалле, Груздава Пастаўскага раёна, Ністанішкі Смаргонскага раёна)[4], *іржышча* (Альхоўка Навагрудскага раёна), *іржэўнік* (Рагулішкі Даўгаўпілскага раёна ў Латвіі)[5], *ржонне* (Бяседы Лагойскага раёна).[6]

Гэтыя словы характэрныя таксама сучаснай беларускай літаратурнай мове. Яны выступаюць у творах беларускай мастацкай літаратуры, напр.: *аржаны*, *іржаны*, *ржаны*, 'жытні' — *Пахла прэллю са страхі, тонам свежай, нядаўна намалочанай іржаной саломай*, (Мележ); *Над спелым іржаным полем, хаваючы сонца і блакіт неба, павольна паўзла густая хмара.* (Мысліверц); *Люблю я прыволле// Шырокіх палёў, //Зялёнае мора// Ржаных каласоў*, (Колас)[7].

(Працяг на стар. 11)

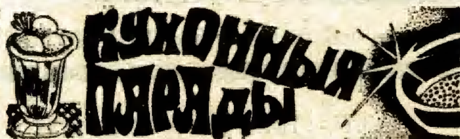

ГАЛЁНКА

Галёнку можна гатаваць: 1) сырую, 2) нацертую салетрай, соллю і прыправамі, 3) марынаваную ў воцаце, 4) капчоную. Галёнку ў нас вельмі любяць і цэняць.

Капчоную галёнку вараць так, як і шынку, дадаючы, калі хто любіць, лаўровы лісток, два зярняты англійскага зелля і пару зярнятак перцу. Кінуўшы галёнку на кіпецень, варыць яе на вострым агні мінут 5-8, а потым агонь зменшыць, так каб вада амаль не гатавалася. Зварыўшы галёнку, трэба выкарыстаць яшчэ дасканалы адвар з яе, на якім можна зрабіць чырвоны боршч або журэк.

Звычайна да галёнкі падаюць гарчыцу (муштарду) і гарохавае пюрэ, якое можна купіць у форме канцэнтрату. Калі б хтосьці рашыўся на хатняе пюрэ, павінен гарох зварыць, адцадзіць яго, працерці праз сіта і развесці адварам з галёнкі, бо атрымаецца занадта сухі.

Марынаваную галёнку любяць не ўсе, паколькі мае яна кіславаты смак воцату. Але ёсць і аматары якраз такой галёнкі, зрэшты, муштарда, з якой галёнку падаюць, мае падобны смак.

Найчасцей усё ж такі падрыхтоўваем свежую галёнку. Ачысціўшы скуру ад рэштак шчаціння (можна абпаліць над газам), галёнку палажыць у каструльку з кіпячай вадой, пасоленую і з дадаткамі, якія патрэбны пры гатаванні капчонай галёнкі. Варыць трэба доўга.

Некаторыя перад гатаваннем вымаюць з галёнкі костку, а на месца косткі дадаюць меленае мяса, падрыхтаванае так, як на катлеты, толькі без булкі. Тады загортваюць галёнку ў льняную сцірачку і вараць так, як было сказана вышэй. Выняўшы з адвару галёнку, яе прыціскаюць дошачкай і нечым цяжкім, а пасля знімаюць з яе льняное палатно.

Так падрыхтаваная галёнка вельмі падыходзіць для закускі. Падаюць яе з хрэнам альбо кечупам.

Можна галёнку тушыць з капустай. Памытую (можна абдаць кіпетнем) галёнку палажыць у вялікую каструльку, дадаць кілаграм кіслай капусты, варыць.

Асобна, без солі і прыправ, варыць паўгалоўкі нашаткаванай свежай белай капусты, дадаўшы нарэзаную вялікую цыбуліну і гародніну (пятрушку, моркву, кавалак сэлера), сцертыя на гароднінай тарцы. Калі гародніна будзе ўжо мяккая, палажыць яе ў каструльку з галёнкай і кіслай капустай. Падтушыўшы яшчэ, выняць галёнку, нарэзаць яе на даволі вялікія кавалкі разам са скурай, адкідаючы костку. Палажыць галёнку ў капусту. Мяшочак канцэнтрату гарохавага супу разбаўтаць у кубку халоднай вады і ўліць у капусту. Варыць далей, увесь час памешваючы, бо можа прыпаліцца. Дадаць крыху прыправ: перцу, майранку і чабару. Падаваць з варанай бульбай.

Гаспадыня

Дарагое Сэрцайка! Была ў мяне сяброўка як сяброўка. І ў мяне і ў яе прыстойныя мужы, і ў мяне і ў яе па аднаму дзіцяці. Мы сустракаліся ў сямейным кругу і на плётках—у кавярні. Вельмі любілі пайсці кудысьці толькі ўдваіх. Была нейкая між намі супольнасць і мы давяралі адна другой. Але праз нейкі час у сям'і маёй сяброўкі пачало нешта псавацца. Урэшце дайшло да таго, што муж яе звязаўся з іншай дзяўчынай і праз нейкі час адыйшоў ад маёй сяброўкі Басі. Што яна тады перажыла, ведаю толькі я. Свет выдаўся ёй сумным і безнадзейным. Яна заўсёды хадзіла маркотная. У кампаніі таксама не магла гаварыць з людзьмі аб нічым іншым, як толькі пра свае няшчасці. У канцы канцоў гэта псавала людзям настрой. І мы пачалі яе запрашаць да сябе ў госці радзей. Так неяк яна дарэшты выбілася з кампаніі і ў самотнасці выхоўвала сваю дачушку. Сям'я яе таксама не жыла ў Беластоку, дык можна зразумець, якой яна адчувала сябе адзінокай. Але я, як магла, старалася дапамагчы ёй. Дапамагала ў кожнай справе. Не забывалася аб яе імянінах, а пад ёлку яе дзяўчынцы мы са сваёй малою заўсёды прыносілі падарункі.

У мінулым годзе здарылася нешта страшнае. Прынамсі страшнае на маю думку. Як штогод мы з дачушкай прынеслі малой на „гвяздку“ падарунак. Яны прынялі нас неяк дзіўна, з нейкай насцярожанасцю і недаверам. Мая сяброўка Бася сказала мне: „А мы ўжо свят не святкуем“! Я надта здзівілася: у чым справа? Яна спачатку была маўклівая, а пасля не вытрывала і расказала мне, што запісалася ў нейкую рэлігійную секту, якая свят не прызнае. Я адчула сябе так, быццам бы нехта мне даў аплявуху. Нават, калі нехта пачаў верыць у іншага Бога, дык ці гэта значыць, што трэба, як ножніцамі, перарэзаць усё? Ці ж тое, што было, сапраўды ўжо нічога не вартае?! Я аслупянела, а мая сяброўка пачала мне ўсоўваць у рукі нейкую рэлігійную літаратуру. Урэшце я знервавалася, сказала, што не маю часу на гэта чытанне, апранула дзіця і мы выйшлі. Ад таго часу я больш у сяброўкі не была. І яна мяне не наведвае таксама. А ў сэрцы ўсё ж астаўся нейкі жаль: Бася і яе дачушка былі нейкія такія загубленыя, такія мучаніцы, што як падумаю пра іх, то злосць у мяне адыходзіць.

Мая

Мая! Сапраўды, на такое штосьці, што зрабіла твая сяброўка, можа рашыцца толькі вельмі загублены чалавек. Яе муж, якога яна, відаць, кахала моцна і, пэўна, разам хадзілі яны ў царкву ці касцёл, — падвёў яе. Пакінуў з дзіцём і адышоў з іншай. Бася перастала верыць свету і, праўдападобна, перастала верыць той рэлігіі, якую вызнаваў яе муж. Адсюль ужо быў адзін крок да таго, каб паверыць у іншае. Не трэба занадта асуджаць такіх людзей. У суме людзі, якія мяняюць свае погляды, гэта людзі даволі слабахарактэрныя. Але, можа, тваёй сяброўцы з гэтай новай рэлігіяй лепш, можа паверыла яна ў нешта лепшае, стала шукальніцай праўды.

Не думаю, аднак, што гэта ёй дапаможа пазбыцца горычы на душы. На маю скромную думку, замест таго, каб заняцца іншай рэлігіяй, лепш занялася б іншым мужчынам. Ахвотны знайшоўся б. Мужчыны ж заўсёды кахаюць тых жанчын, якія хочуць быць каханымі.

Сэрцайка

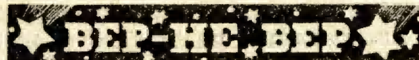

Дарагі Астроне! Прашу цябе, разгадай мой сон. Мне 36 гадоў. Дзесяць гадоў таму назад я выйшла замуж, у нас трое дзяцей. І вось мне сніцца, што я збіраюся ехаць да шлюбу. Але вяселля ніякага няма. Няма ані гасцей, ані музыкі. Мы ўдваіх пад вечар выходзім на вуліцу і маем ехаць да шлюбу нейкім самаходам. Ці нашым, ці чужым — не ведаю, бо я яго не бачыла. Я кажу мужу, што мы не ўзялі абручальных пярсцёнкаў, як жа ж гэта... Я вяртаюся дахаты з вуліцы, каб узяць тыя абручальныя пярсцёнкі. Тут я ўспомніла, што мы не купілі новых, а тыя, што ў нас ёсць, — брыдкія ўжо, старыя. І так я іду дахаты і думаю, што трэба будзе купіць новыя абручальныя пярсцёнкі, каб паехаць да шлюбу. На гэтым я прачнулася, думаю, што гэта не надта добры сон.

А вось аднойчы сніўся мне такі сон. Быццам я ў хаце, а тут уваходзіць мой свёкар (ён ужо не жыве) і пачынае ў хаце ўсё перагрэсаць, забіраць. Неяк хутка бегае па хаце, а я яго вельмі баюся (бо ён жыў не зусім добра з намі). Думаю, каб хоць не кінуўся біцца са мной.Я так ад яго адсоўваюся, уцякаю ў другі пакойчык, але ён ходзіць па цэлай хаце і бярэ, што толькі дасць рады ўзяць. А на другі раз мне снілася, што зноў прыйшоў да нас бацька (свёкар). Пахадзіў па хаце, а потым сеў на падлогу ў кухні і напаскудзіў. Я думаю: што зробіш, неяк выпрачу, добра, што хоць пайшоў, добра, што не біўся. І я прачнулася. Думаю, што гэта нешта дрэннае абазначае.

Вера

Вера, ты маеш рацыю: сны твае нядобрыя. Першы твой сон, які трактуе аб прадстаячым вяселлі, нядобры, паколькі гэта прадвяшчае нейкія непрыемнасці, вялікую сварку. І яшчэ можна было б верыць у тое, што справы твае скончацца добра, калі б тыя абручальныя пярсцёнкі былі. Але ж вы новых не купілі, а і старыя, тыя, што ў вас ужо былі, былі брыдкія.

Што датычыцца другога сну, дык ён рашуча пацвярджае першы. Свёкар твой, хаця і быў нябожчыкам, не прыносіў табе ў сне спакою. То ён цябе ганяе, а ты яго баішся, каб хоць не кінуўся біцца з табою. У другім сне свёкар напаскудзіў табе на кухні. Адным словам, у бліжэйшым часе нейкія клопаты і непрыемнасці цябе не абмінуць.

Астрон

Зорка
старонка для дзяцей

Для самых маленькіх

Вісарыён Габрук

МОЦІК-АБАРОЦІК

Жыве на нашай вуліцы хлопчык. Завуць яго Моцік-абароцік. Спачатку хлопчыка звалі толькі Моцік. І быў ён, як усе хлопчыкі. А калі крыху падрос, дык пачаў больш глядзець не наперад, а назад.

Ідзе Моцік з мамай па вуліцы і ўвесь час азіраецца. Паверне галаву назад і ідзе. Маці яму кажа:

— Перастань!

А Моцік адказвае:

— Мне так цікавей. Калі я гляджу толькі наперад, дык не бачу, што робіцца ззаду.

Вось і пачалі яго зваць Моцік-абароцік.

Сядзе Моцік абедаць, заглядзіцца на што-небудзь ззаду і нясе лыжку міма рота да вуха. Ды яшчэ і перакуліць часам. Пачне есці мяса і павернецца, каб паглядзець, што за акном робіцца.

Круціцца Моцік, а сабачка Жучок даўно за ім сочыць. Падскочыць Жучок да відэльца, — гам! — і няма мяса.

— Мама! — плача Моцік. — Сабака мяса схапіў.

— Так табе і трэба! — кажа маці. — Не круціся за ядой, не аглядвайся назад.

Ды хіба Моцік паслухаецца! Ён вельмі ўпарты хлопчык. Пра яго нават песеньку склалі:

Моцік, Моцік,
Абароцік!
Шлёпнуўся на паваротце,
Збіў аўтобус і трамвай,
Плача: „Мама, ай-я-яй!“

Выйдзе Моцік на двор, разбяжыцца і раптам спалохаецца: а ці не прапусціў ён чаго цікавага ззаду? Паверне галаву назад, а сам бяжыць, пакуль не спатыкнецца або не ўпадзе.

Лоб у Моціка-абароціка заўсё-

(Працяг на стар. 10)

У этнаграфічным куточку ў школе ў Храбалах ёсць шмат цікавых збаночкаў, кубкаў старой сялянскай работы, нават дваяк і маслабойка. А Кася Коршак — удзельніца дэкламатарскага конкурсу для школьнікаў. Сёлета яна дэкламавала урывак „Буслы“ з апавядання А. Дударава.

Васьмікласніцы са школы ў Храбалах — Міраслава Міранюк, Зося Гліва і Бася Нікалаюк. *Фота Яніны Чэрнякевіч.*

ДА ДНЯ ПЕРАМОГІ

Васіль Хомчанка

ТАНК У ПАЛОНЕ

Аднойчы я гасцяваў у вёсцы на Магілёўшчыне і пайшоў у лес па грыбы.

Быў канец верасня — самая грыбная пара. Нядаўна прайшлі дажджы, чыстыя і цёплыя. Грыбоў павылазіла, хоць касой касі.

Іду ў лес і нізка кланяюся кожнаму грыбу. Доўга хадзіць не давялося, кошык хутка напоўніўся баравікамі. Прысеў на купіну адпачыць перад дарогай і ўбачыў каля сябе яшчэ адзін крэпенькі баравік. Зрэзаў, трымаю ў руцэ, любуюся і заўважаю на шапцы грыба нібы гузак нейкі. Дакрануўся — цвёрдае нешта. Калупнуў — куля! Ад нашай вінтоўкі. Гадоў трыццаць іржавела ў зямлі, і вось баравік вынес яе наверх. Разглядваю кулю і думаю: чыя яна? Забіла яна каго ці параніла? Тут жа ў вайну ішлі вялікія баі.

Устаю і пачынаю шукаць у лесе яшчэ якія-небудзь сляды вайны. Убіваюся ў гушчар, і там, каля ўзбалотка, бачу такое, што спачатку не веру сваім вачам. Бачу... танк!

Падыходжу да яго. Танк не наш, фашысцкі. Стаіць, асеўшы адным бокам у зямлю. Вежа сарвана, адбіты ствол гарматы. Скрозь пралом у танку расце бяроза, ужо вялікая. І вакол танка стаяць такіяж бярозы, узяўшы яго ў палон. Хоць і мёртвае жалеза, ды варожае, некалі смерць сеяла на зямлі, і яго нельга выпускаць на волю.

З-пад днішча танка дуб расце. Крывы дубовы сук, падобны на чалавечую руку, тырчыць над танкам і нібы гаворыць:

„Чаго ты сюды прыйшоў? Хто прыгнаў цябе на нашу зямлю? Вось і гібей тут.“

Недалёка і акопы ўбачыў, хоць яны асыпаліся і зараслі травой.

Сумна мне зрабілася ад гэтых убачаных акопаў, куль, танка. Вунь калі вайна скончылася, а сляды яе і цяпер засталіся на зямлі.

І яшчэ падумалася: ну што б людзям з таго металу не танк для вайны зрабіць, а нешта патрэбнае для мірнай працы чалавека.

Колькі б карысных рэчаў выйшла!

Рыгор Барадулін

БАЦЬКУ

Не выйшаў ты і ў гэты раз
Мяне спаткаць, паднесці рэчы...
Ля весніц толькі зноў твой вяз
Кранў галінамі за плечы.

Ты мне не падасі рукі,
Глядзіш удаль з-пад шкла
партрэта...
Ці бачыш, вырас сын які?
Скажы хоць слова для прывета.

(Працяг на стар. 10)

Мар'ян Дукса

ВЯСЕННІЯ МЕЛОДЫІ

Усе нясуць вясне
Узбуджанасць вялікую,
Сініца на сасне
Цілікае, цілікае.

Яна да голля туліцца,
Між дрэў шчасліва лётае.
Вось-вось канцэрт адбудзецца —
„Вясеннія мелодыі“.

Аб гэтым — чуў я сам
Пра свята недалёкае —
Пушчанскім жыхарам
Аб'яўлена сарокаю.

Над люстраю ракі,
Дзе гнуцца лозы ніцыя,
Пявучыя шпакі
Паселі: рэцэтыцыя.

З травы ўзляціць кулік,
Хітнецца над рабінаю.
Усёй праграмы цвік —
Праграма салаўіная.

Буслы штодзённа ўдаль
Глядзяць — трывогі ўласныя:
— Цудоўна — фестываль...
Чаму ж не бачна ластавак?

Нервуюцца буслы:
— Ну што яшчэ за фокусы!
Шлях, пэўна, не малы,
Але ж пачатак конкурсу...

Сарока у адказ:
— Усё ідзе па графіку.
Яны ляцяць да нас —
Перадавала Афрыка.

Прагульваецца лось,
Рагамі ледзьве рухае.
Спыняецца чагось,
Зачаравана слухае.

„Не песні — дзіўны сон...“
Стаіўся заварожаны.
На фестываль і ён,
Як член журы, запрошаны.

І я ў гушчар залез
Пагутарыць з прыродаю,
Дзе свята на ўвесь лес —
„Вясеннія мелодыі“.

геаграфічнае асяроддзе

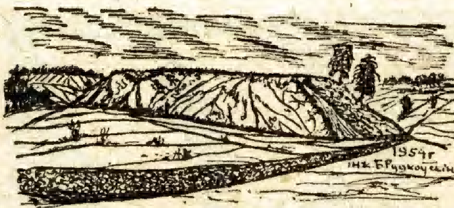

ВАКОЛІЦА ВЁСКІ ГАЦЬКІ

Сёння прапануем школьную экскурсію па вельмі цікавай ваколіцы, якая павінна ў як найхутчэйшым часе быць ўзята пад ахову.

Сяло Гацькі. Каля прыстанка ПКС стаіць горка. Называецца яна Будка. Горка з дробназярністага пылавога пяску. Колер — яснажоўты. Узгорак мае стромы схіл. У ім — норы ластавакберажанак. На жаль, іх норы нішчацца, а гэта ж месца жыцця вельмі карыснай птушкі.

Гацькі — галоўная вуліца накіравана з усходу на захад. Брук ужо заасфальтаваны. У вёсцы стаяць тры старыя каменныя крыжы. Адзін, з 1865 года, стаіць на вуліцы, у сярэдзіне сяла.

Замак. Гарадзішча з пятага стагоддзя новай эры. Ад шасейнай дарогі Бельск—Беласток у адлегласці 1,2 км на захад. Сляды жыцця ўсходнеславянскіх качэўніцкіх плямён. Плошча гарадзішча ў падставе — 0,5 га, вышыня 10,3 м. Аб'ект стаіць самастойна ў шырокай даліне. Горка складаецца з гліны. Вельмі цікава, што коні на горцы пасвіцца не хочуць. Уцякаюць, нават днём — чагосьці баяцца. На горцы Бэтлах, што побач, коні пасуцца нармальна.

Раенская грунтовая дарога. З ямамі. Непраезная для машын. На паўдарогі з Гацькоў у Райск ляжыць павалены каменны крыж 120-гадовай даўнасці.

Да вельмі цікавых мясцін належыць цырк ледавіковага перыяду. Упадзіна мае глыбіню 10 м. Уваход у цырк з паўднёва-ўсходняга боку. Сляды старадаўняй грунтовай дарогі. Побач стаяў насыпаны ўзгорак. Засталіся толькі сляды. Служыў ён як месца назіранняў і называўся вартаўнічым фортам. Тут выплаўлялі жалезную руду. Выраблялі зброю, сродкі прымітыўнага земляробства і прылады хатняга ўжытку. Ад гэтага і паходзіць назва ўпадзіны — Рудкова.

Ёсць яшчэ і курган. Да яго вядзе курганная грунтовая дарога.

Ваколіцы Гацек — гэта ўнікальны аб'ект. Ён павінен быць пад аховай. І чым хутчэй — тым лепш!

Б. Рудкоўскін
Карта і графіка аўтара

Вясёлы куточак

ПАЎЛУШУ ЦЯГНУЦЬ ЗА ВУШЫ

— Чаму ў Паўлушы, —
Запыталі, —
Вялікія вушы
Павырасталі?

— З ім наступіла
Нешта такое:
За вушы праз сілу
Выцягваюць з двоек.

ЯШЧЭ ЖЫВУ, УНУЧАК

Да дзеда ўнучак Саша
Прыбег з пытаннем гэткім:
—Пражыў ты ў вёсцы нашай
Усё жыццё, мой дзедка?

— Хоць я стары нібыта,
Аднак яшчэ жывучы.
Жыццё дык пражыта
Яшчэ не ўсё, унучак.

ЗМАЛКУ НА РЫБАЛКУ

— Чаму на занятках
Занядбаўся цалкам?
— Меўся сёння з таткам
Пайсці на рыбалку.

— Татка менш пра кухню
Чым навуку дбалы.
— Не, сказаў на двух нас
Чарвякоў замала.

НАВОШТА МНЕ ЖАБА

Пахвалілася бабулі
Унучка Агата:
— Абяцалася матуля
Нарадзіць мне брата.

— Не народзіць яго мама,
Бусел скіне з неба.
— Цешцеся тады ім самі,
Жабу мне не трэба.

КУРЫ ЧАКАЮЦЬ БУРУ

— Будзе, дачуся, сёння бура,
Хачу сказаць табе, каб ведала:
Ужо даўненька нашы куры
Уладкаваліся на седала.

— Вайну дык, мама, аб'яўляем
Мы сёння ўсім дажджу
саратнікам!
Калі яны дажджу чакаюць —
Павыганяйма іх з куратніка!

Віктар Швед

(Працяг са стар. 9)

БАЦЬКУ

А я... чакаў з усіх дарог
Цябе ў сорак чацвертым летам
Калоны ні аднай не мог
Я прапусціць з ахапкам кветак.

Хацелася пачуць: „Сынок..."
І крыкнуць радаснае: „Тата!"
Бацькоўскім быў мне кожны
крок...
Усё ішлі, ішлі салдаты...

Каторы раз сыходзіў снег...
Дамоў вярнуліся суседзі.
Я кожнаму насустрач бег
І чуў кароткае: „Прыедзе..."

Калі ў крыўдзе мне сябры
Грaзіліся падчас бацькамі,
Тады хацелася наўзрыд
Заплакаць шчырымі слязамі.

Не плакаў я — усім на злосць,
Бо ў хаце быў адзін —
мужчына.
Не йшоў ты...
Маці маладосць
Глыбей заворвалі маршчыны.

І зараз — еду я здалёк,
Чакаю ўсё — зайду, а маці
Мне скажа: „Пазнаеш, сынок?
Вось наша ўся сямейка ў хаце..."

Паверыць цяжка мне таму,
Што больш не прыйдзеш
ты дадому.
А шапку я заўжды здыму
Перад магілай невядомай.

МОЦІК-АБАРОЦІК

(Працяг са стар. 9)

ды быў у сіняках і гузах, а калені і локці ніколі не зажывалі.

Аднойчы ішоў Моцік па тратуары, загледзеўся назад ды як стукнецца тоўстаму дзядзьку галавой у жывот! Узяў дзядзька Моціка-абароціка за плечы і пытае:

— Чый гэта такі дзіўны хлопчык, што ходзіць не так, як усе?

І паколькі дзіўны хлопчык не вырываўся і маўчаў, дзядзька зноў у яго запытаўся:

— Ты ў кабіну да шафёра калі-небудзь залазіў?

— Я з дзядзькам Петрусём у лес па грыбы нават ездзіў, — пахваліўся Моцік-абароцік.

— А ты заўважыў там люстэрка, у якім дзядзька Пятрусь бачыць усё, што робіцца ззаду?

— Заўважыў.

— Прымацуй да пляча перад сабой такое люстэрка, — параіў дзядзька, — і табе не трэба будзе азірацца назад.

Моцік-абароцік засмяяўся. Хіба люстэрка ўтрымаецца на яго плячы!

Пачне іншы раз Моцік глядзець назад, забудзецца ды павернецца. І тое, што было ззаду, становіцца спераду. Моцік зноў павернецца, заблытаецца і ўжо нічога не можа разабраць. Так і круціцца ваўчком, пакуль не зачэпіцца нагой за нагу і не паваліцца.

Аднойчы пайшоў Моцік у заапарк. Стаў перад клеткай з жырафай, а сам павярнуўся і пазірае на вярблюда. Вярблюд глядзеў, глядзеў на Моціка, а потым як фыркне ад здзіўлення.

Неяк раз маці купіла Моціку трохколавы веласіпед, падобны на ракету.

З крыкам „Я лётчык-касманаўт!", не азіраючыся назад Моцік імчаўся міма дамоў, міма дзічачай пляцоўкі, усё наперад і наперад, усё хутчэй і хутчэй.

А калі навучыўся ехаць наперад, захацелася Моціку, не паварочваючы ракету, навучыцца імчацца назад.

Тут і пачаліся непрыемнасці: то на тэлеграфны слуп наляціць, то на дрэва. Людзі ад яго кідаюцца на ўсе бакі. Толькі міліцыянер не збаяўся Моціка-абароціка і затрымаў на скрыжаванні дарог.

— Ты парушаеш правілы вулічнага руху! — строга сказаў ён Моціку. — Хто ты такі?

— Я лётчык вышэйшага класа, — адказаў Моцік.

— А ты бачыў, каб лётчыкі вышэйшага класа налятaлі на слупы і палохалі людзей?

— Не.

— То-та ж! На першы раз даю заўвагу. На другі — адбяру правы на карыстанне ракетай.

Зараз Моцік вучыцца кіраваць сваёй ракетай без аварый і здарэнняў.

І паспяхова.

О, гэта вельмі настойлівы хлопчык!

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 14, кв. 18. Аксана Кліменка. 8 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 94, кв. 63. Іна Рыжыкава. 8 клас.

* * *

БССР, 220064, г. Мінск-64, вул. Ландэра, 60, к. 2, кв. 2. Ірына Кашкан. 6 клас.

* * *

БССР, 220064, г. Мінск-64, вул. Ландэра, 68, кв. 24. Наташа Балабановіч. 6 клас.

* * *

БССР, 220012, г. Мінск-12, вул. Чарнышэўскага, 3 кв. 6. Ганна Браун. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 24, кв. 7. Віталік Чарнамордзікаў. 3 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 24, кв. 16. Жэня Афанасьеў. 5 клас.

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Знайдзі на гэтых малюнках дзевяць адрозненняў.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка".

Piątek 5 V — 8.05 Hist. kl. VII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Dodatek gosp. 9.40 „Ciocia Marusia" (2) — film radz. 11.10 Fizyka dla humanistów. 12.00 J. pol. kl. VIII. 13.30 TTR — s. II Mech. rol. 14.00 TTR — s. II Prod. rośl. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Mieszkać — wszechnica budowlana. 16.25 Rambit. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Zabawy w dorosłych ciąg dalszy" — film dok. 18.30 Pr. publ. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Monitor rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 Tel. Teatr Rozmaitości: G. Mamlin — „Dzwony". 21.50 „Czas" — mag. publ. 22.20 Studio Sport — Puchar Davisa w tenisie: Polska — Grecja. 23.05 DT — Echa dnia. 23.20 „Świat jaki jest": „Cena filiżanki herbaty" — serial dok. prod. ang.

Sobota 6 V — 7.00 TTR — s. IV Mat. 7.30 TTR — s. IV J. pol. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Drops" — mag. dla dzieci i młodzieży oraz film z serii „Fragglesi". 10.30 DT — Wiadomości. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.25 Azymut. 11.55 Tel. Koncert Życzeń. 12.30 „Wędrówki dalekie i bliskie": „Witajcie w Babilonie" — film dok. szwajc. 13.45 Tel. Teatr Prozy: J. Krzysztoń — „Panna radosna". 15.00 Pr. dnia. 15.05 „Pieczone gołąbki" — komedia prod. pol. 16.35 Los. D. Lotka. 16.45 „Flesz" — pr. inform.-muzyczny. 17.15 Teleexpress. 17.30 Premie i premiery — pr. rozr. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Popierajcie swego szeryfa" — western prod. USA. 21.45 Tydzień w polityce. 21.55 Tel. Przegląd Sportowy. 22.35 „Strefa wolnorozrywkowa" (1) „Cisza na planie". 23.30 DT — Wiad. 23.40 Kino Sensacji: „Mściciele" — film jap.

Niedziela 7 V — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45. Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz film z serii „Szwajcarscy Robinsonowie". 10.30 DT — Wiad. 10.35 „Korolew" — film dok. 11.30 Kraj za miastem. 11.55 Tel. Koncert Życzeń. 12.40 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 13.25 Teatr dla dzieci: A. Opala — „O ptaszku, który las zadziwił" (1). 13.55 Mag. „Morze". 14.15 Marek Sierocki zaprasza. 14.35 Fotomagazyn „Powiększenie". 14.55 „Pieprz i wanilia": „Nieznany kraj — Ameryka skalista". 15.40 „Katarzyna" (6) — serial franc. 17.15 Teleexpress. 17.30 Antena. 17.55 Eliminacje M. Ś. w piłce nożnej: Polska — Szwecja. 19.50 Dobranoc. 20.00 Dziennik. 20.30 „Hoover przeciw Kenedym" (3) — serial kanad. 21.20 „Raport — 7 dni na świecie". 21.30 Sportowa Niedziela. 22.30 „Sławne kobiety i ich czasy" (2) „Colette" — film dok. franc. 23.25 DT — Wiad.

Poniedziałek 8 V — 13.30 TTR — s. II Fiz. 14.00 TTR — s. II Biol. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 „Luz" — pr. nastolatków. 17.00 Teleexpress. 17.15 Studio Sport — I etap Wyścigu Pokoju. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Gorące linie. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: F. Werfel — „Jakobowski i pułkownik". 21.25 Kto, jak, kiedy i dlaczego. 21.35 Kronika Wyścigu Pokoju. 22.10 „Pod prąd" — pr. publ. 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. niem. (25).

Wtorek 9 V — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Dodatek gosp. 9.40 „Synowie i córki Jakuba Szklarza" (6) — serial czech. 10.40 Domator. 11.20 Najlepszym — piosenki z dedykacją dla najlepszych żołnierzy. 11.50 Uroczysta Odprawa Wart przed Grobem Nieznanego Żołnierza w Warszawie z okazji 44 rocznicy zwycięstwa nad faszyzmem. 13.30 TTR — s. IV Nasze spotkania 14.00 TTR — s. IV Hist. 15.25 Kim być — pr. dla maturzystów. 15.55 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.00 Gazeta Rolnicza. 16.20 „Cudowna podróż" — serial anim. prod. austr. 16.45 Wyścig Pokoju — II etap. 1745. Teleexpress. 18.00 „Następny proszę" (2) — serial ang. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut" 19.10 Tel. Klub Konsumentów „Stop". 19.30 Dziennik. 20.05 „Synowie i córki Jakuba Szklarza" (6) — serial czech. 21.05 Kto, jak, kiedy, dlaczego. 21.15 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.40 Kronika Wyścigu Pokoju. 21.50 Leksykon pol. muz. rozr. — „S". 22.30 „Z honorem i chwałą" — film. 22.50 DT — Echa dnia. 23.10 J. ang. (27).

Środa 10 V — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Trzy siostry dnia dzisiejszego" (1) — film węg. 10.35 Domator. 11.10 Muz. kl. II. 12.00 J. pol. kl. VI. 12.50 J. pol. kl. II lic 13.30 TTR — s. II Chem. 14.00 TTR — s. II Hist. 15.20 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.55 Los. Ex. i Super Lotka. 16.05 Wyścig Pokoju — III etap. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Wyborcze. 18.00 Spojrzenia — Wyścig do technologii. 18.30 Archiwum XX wieku. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Sejmowe spotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 Finał Pucharu Zdobywców Pucharu w piłce nożnej. 22.00 Studio Wyborcze 22.15 Raport. 22.45 Rozmyślania prof. M. Stępnia. 22.55 DT — Echa dnia. 23.15 J. ros. (28).

Czwartek 11 V — 8.00 Fiz. kl. VII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Dwóch pośród piasków" — film fab. prod. radz. 10.30 Domator. 12.00 J. pol. kl. V. 13.30 TTR — s. IV Prod. zwierz. 14.00 TTR — s. IV Prod. rośl. 15.55 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.00 Wyścig Pokoju — IV etap. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Wyborcze. 18.00 Warszawskie Towarzystwo Cyklistów" (2) — film dok. 18.25 Sonda. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „07 zgłoś się" (1) — serial TP 21.30 Studio Wyborcze. 21.45 Kronika Wyścigu Pokoju 21.55 Pegaz. 22.50 DT — Echa dnia. 23.10 J. franc. (28).

Bielsk Podl. Sławna jak Sarajewo — pol. 8—9. Kolory kochania — pol. 10—11. Kaczor Howard — USA 12—14.

Czeremcha Srebrna maska — rum. 10. Niewinni święci — hiszp. 13—14.

Hajnówka Desperacja — pol. 8. Dziewczynka z hotelu Excelsior — pol. 9—11. Nietykalni — USA 12—14

Michałowo Dom gry — USA 9—12. Pożegnanie z Afryką — USA 13—14.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль новы	Стыль стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	7	24	Гізэлі, Людмілы	Валянціна, Савы	3.54-19.12	4.22-22.39
панядзелак	8	25	Ізы, Станіслава	Марка, Сільвестра	3.53-19.13	5.14-23.38
аўторак	9	26	Дзень Перамогі	Дзень Перамогі	3.51-19.15	6.22 —
серада	10	27	Антаніны, Ізыдара	Сымона, Сціпана	3.49-19.17	7.39- 0.19
чацвер	11	28	Ігі, Міры	Віталя, Кірылы Тур.	3.47-19.18	8.59- 0.46
пятніца	12	29	Даміцэлі, Панкраца	Мемнона, Фядота	3.46-19.20	10.17- 1.04
субота	13	30	Роберта, Сэрваца	Даната, Якуба	3.44-19.21	11.31- 1.18

(Працяг са стар. 8)

Словы *іржышча, ржышча* выступаюць, між іншым, у мове Астапенкі, Нікановіча, Шамякіна, а *іржэўнік, ржэўнік* — у мове Скрыгана, Чарота.[6]

Слова *rżysko*, 'ściernisko' характэрнае таксама польскай мове, пры адсутнасці назвы жыта з выкарыстаннем кораня* *ръžь*.

Слоўнікавага складу мовы нельга абмежаваць, узяць у пэўныя рамкі, бо мова жыве сваім унутраным жыццём.

Не ўдалося таксама да сённяшніх дзён поўнасцю рэгуляваць беларускага правапісу. У беларускай арфаграфіі выступае даволі вялікі разнабой. Гэтая факультатыўнасць датычыць не толькі правапісу запазычаных слоў, а перш за ўсё ўласных назваў, але таксама і беларускай, ці славянскай лексікі. Сюды трэба аднесці і напісанне глухіх або звонкіх зычных перад галоснымі, напр.: *зысці, зысціся, зыход, зыходзіць* і *сысці, сысціся, сыходжанне. сыходзіцца, сыходзіць, сыходнасць*.[9]

Перад звонкімі зычнымі заўсёды пішацца прыстаўка на „з": *зрабіць. разбегчыся*, а перад глухімі зычнымі — прыстаўка на „с": *растлумачыць, сказаць*.

Адносна правапісу літары *й* у прыставачных дзеясловах.

У беларускай мове выступае невялікая колькасць прыставак, якія з'яўляюцца прадуктыўнымі ў дзеяслоўным словаўтварэнні. Сярод іх выдзяляюцца прыстаўкі, закончаныя на галосны гук (*а-, вы-, на-, па-, пера-, пра-, пры-, у-*) і прыстаўкі, закончаныя на зычны (*аб-, ад-, з- (с-), над-, пад-, раз- (рас-), уз- (ус-)*.[10]

Калі прыстаўка, закончаная на галосны, далучаецца да слова, якое пачынаецца гукам *і*, то *і>й: вы+ісці> выйсці, за+іграць>зайграць*, і г.д; (*выходзіць, зыходзіць* — па аналогіі).

Калі прыстаўка, закончаная на зычны, далучаецца да слова, якое пачынаецца гукам *і*, то *і>ы: ад+ісці> адысці, з+ісці>зысці* і г.д.

Мова ўвесь час існуе ў развіцці і ўвесь час адбываюцца ў ёй розныя змены. Гэтыя змены можна падзяліць на дзве групы. Да першай групы адносяцца змены, выкліканыя самім развіццём мовы, унутрымоўнымі правіламі развіцця мовы, а да другой — змены, выкліканыя экстралінгвістычнымі фактарамі, звязанымі з умяшаннем чалавека.

Змены, якія наступілі ў беларускім правапісе, трэба залічыць да другой групы.

У працах па беларускай арфаграфіі выдзяляюцца тры перыяды: 1920—1933 г.г., 1934—1957 г.г., 1958—1970 г.г.

У першы перыяд рабіліся спробы ўдакладніць і спрасціць некаторыя правілы правапісу і сфармуляваць новыя, якіх не было ў падручніку Б. Тарашкевіча „Беларуская граматыка для школ" (1918 г.).

У 1934 г. была выдадзена Пастанова Савета Народных Камісараў БССР „Аб зменах і спрашчэнні беларускага правапісу" і на яе аснове былі складзены арфаграфічныя правілы, а ў 1957 г. Пастановай Савета Міністраў БССР „Аб удакладненні і частковых зменах існуючага беларускага правапісу" былі скасаваны некаторыя правілы і фармуляваны новыя, якія існуюць да сённяшніх дзён.[11]

Ці ў добрым напрамку ішлі прапанаваныя змены? Гісторыя асудзіць. Сёння ўжо вядома, што некаторыя змены, такія, як, напрыклад, ліквідаванне мяккага знака пасля зычных гукаў у пазіцыі перад наступным мяккім зычным прынясло вялікія шкоды ў беларускім вымаўленні. Многія, хто вучыцца беларускай мове, і нават тыя, што ведаюць мову з дзяцінства, вымаўляюць некаторыя словы цвёрда, не па-беларуску: *змена* замест *зьмена, смех* замест *сьмех, цвёрды* замест *цьвёрды* і г.д. Дарэчы, не ўсе прыхільна глядзелі і не ўсе прыхільна глядзяць сёння на прапанаваныя змены ў беларускай арфаграфіі: не ўсе, таксама, прынялі гэтыя правілы, так па-за межамі Беларусі, як і, асабліва ў апошні час, у Беларусі.

---

[1] Этымалагічны слоўнік беларускай мовы, т. 1. Мінск 1978, с. 147.

[2] Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча, т. 1, Мінск 1979, с. 102.

[3] Там жа, т. 2, Мінск 1980, с. 347.

[4] Там жа, т. 1, с. 102.

[5] Там жа, т. 2, с. 347.

[6] Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак, Мінск 1977, с 98

[7] Тлумачальны слоўнік беларускай мовы, т. 2, Мінск 1978, с. 559.

[8] Там жа, с 559.

[9] Там жа, т. 2, с. 520; т. 5 (кніга 1), Мінск 1983, с. 435-437.

[10] Сучасная беларуская літаратурная мова. Марфалогія пад рэд. Ф. М. Янкоўскага, Мінск 1980, с. 147-152, 171-172.

[11] Я. М. Камароўскі, Беларуская мова. Арфаграфія, Мінск, 1972, с. 8-9.

Ніна Амельянюк

Кафедра беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта паведамляе, што ў акадэмічным годзе 1989/1990 будзе адкрыты напрамак

БЕЛАРУСКАЙ ФІЛАЛОГІІ ДЛЯ ЗАВОЧНІКАЎ.

Уступны экзамен адбудзецца 12 чэрвеня 1989 г.

Прадбачваецца пісьмовы тэст па беларускай мове і вусны экзамен па польскай мове і літаратуры, а таксама па гісторыі беларускай літаратуры і элементах граматыкі беларускай мовы.

Заявы трэба надсылаць да 31 мая 1989 г. на адрас:
Wydział Rusycystyki i Lingwistyki Stosowanej, Katedra Filologii Białoruskiej, Warszawa, ul. Szturmowa 3. (Tel. 47-72-23, 43-13-32).

Настаўнікі складаюць заявы праз інспектараў асветы і выхавання на месцы працы.

МНОГАЕ, БРАТОК, ГУБЛЯЕШ, КАЛІ „НІВУ" НЕ ЧЫТАЕШ!

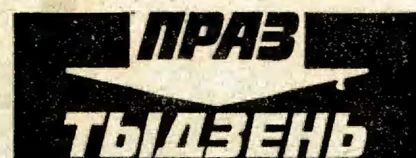

Партрэт мінскай рок-групы „Уліс" ● Заканчэнне нарысу пра беларусаў у Аргенціне ● Вучкі са Слоніма ў гасцях у бельскіх школьнікаў ● Размова з даследчыкам беларускіх рукапісных кніг ● Сустрэча выпускнікоў Бельскага беларускага ліцэя ў Варшаве ● Нашы назвы з наваколля Грыневіч ● Юбілей белавежскіх экскурсаводаў ● Трагедыя Жэні са шчаслівым фіналам ● Парады Сэрцайка, Астрона і Гаспадыні ● „Зорка" ● Гумар ● Крыжаванка.

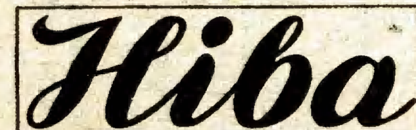

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1. Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 520 zł, półr. 1040 zł, rocznie 2080 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   — instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   — instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   — osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   — osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28 00-950 Warszawa, skr. poczt. 12, konto XV O/O i PKO W-wa Nr 1658-2010-45-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
— do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny;
— do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 617/89. Nakład 6.200 egz. T-3.

ДОБРЫ СРОДАК
(паводле народнага жарту)

Залясянскі Юрка Хват
Гарадскім зрабіўся,
Слоў замежных ведаў шмат,
Пра свае забыўся.
На паўметра адпусціў
Бараду, прычоску,
Ды паехаў пагасціць
Да матулі ў вёску.
Ён любому здацца мог
Кветкай крыміналу:
Як ступіў цераз парог,
Маці ледзь пазнала.
Супрацьсонечных не здзеў
Акуляраў з носа,
Павярнуўся, паглядзеў
У закутак коса.
На крывую качаргу
Паказаў рукою:
— Нат успомніць не магу,
Што гэта такое.
Папяросу ўзяў, пачаў
Пстрыкаць запальнічкай.
— Ты б з пячурачкі дастаў
Лепш, сынок, сярнічкі, —
Раіць маці Юрасю.
Той расправіў плечы,
Шмаргануў па валассю
І ступіў да печы.
Нос задраўшы, лезе ў кут,
У пячурцы шнарыць,
Толькі раптам штосьці тут
Плясь па акулярах.
Ва ўсё горла, што мага,
Крыкнуў ачмурэла:
— А бадай ты, качарга,
З чараном згарэла!
Маці, ведама, шкада,
Што набіў гузяку,
Толькі кажа:
— Не бяда,
Качарзе падзякуй.
Каб зарокся ты, сынок,
Выракацца роду,
Качарэжкін чаранок
Вельмі добры сродак.

Пятро Сушко
(з кнігі „Восці напагатоў")

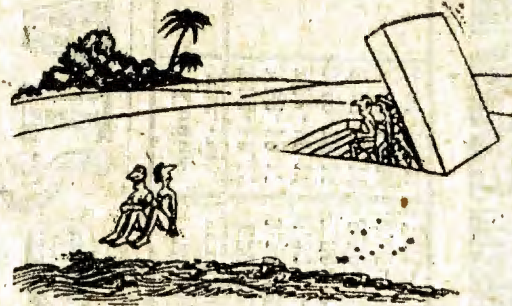

Урэшце крыху спакою!

НІЎКА

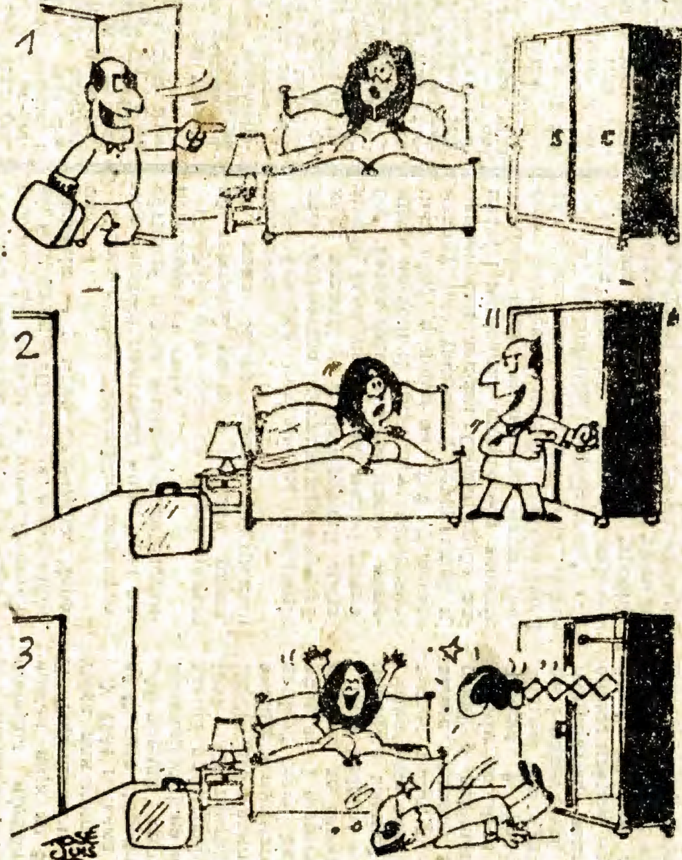

„Палантэ" (Куба).

АФАРЫЗМЫ

Той, хто не верыць у тое, што гаворыць, выхоўвае тых, хто не будзе верыць у тое, што робіць.

*

Бываюць слёзы так цяжкія і так гарачыя, што немагчыма іх выплакаць. Западаюць у сэрца, спальваючы яго.

*

Народ чакае, каб збылося штосьці новае, а палітыкі размаўляюць аб рэчах, якія зрабілі і да гэтага зрабілі кепска.

*

Айчына з'яўляецца для большасці іх айчынай, для некаторых — айчынай іх бацькоў і толькі для нешматлікіх, у якіх патрыятызм праяўляецца актыўна, айчынай іх сыноў.

*

Дзіўна, што людзі могуць думаць аб смерці, калі так многа да работы ў жыцці.

Ніколяе Іорга

ЛЯ УЯЗНЫХ ВАРОТ

Каб не звар'яцець і не мець больш палітычных сноў, якія так непрыемна дзейнічаюць на мяне, я рашыў чым-небудзь заняцца, як мне многія ўжо даўно і раілі. Уладкаваўся я на работу. Старажам у наш раённы мясакамбінат.

Праца, можна сказаць, добрая. Не трэба вялікага фізічнага намагання, з людзьмі. І стараўся я не выконваць сумлення. А як сумленна, няхай аб гэтым сведчыць наступнае.

Стаю я раз ля ўязных варот, а тут пад'язджае дырэктарская машына. А як жа, затрымоўваецца. Праўда, што з хваляваннем, але гавару: „Прабачце, пане дырэктар, але дазвольце кінуць вокам у ваш багажнік!" Заглядаю, а там роўненька дзесяць свіных кумпякоў. Я проста, ведаеце, разгубіўся. Язык дзесьці прырос, стаю, як цяля ля маляваных варот. А дырэктар кладзе мне руку на плячо і кажа: „Вось малайчына ты, Мікола, нам такіх лаяльных людзей і трэба. Мы спецыяльна хацелі праверыць сумленнасць нашых працаўнікоў". Дырэктар сеў у аўтамабіль і павярнуў яго назад.

На наступны дзень мяне паклікалі ў кантору і дырэктар урачыста ўручыў мне 4 тысячы злотых узнагароды, за сумленнасць. Гэта мяне моцна падбадзёрыла. Я быў задаволены і ганарыўся сваёй працай.

Праз два тыдні на нашым прадпрыемстве сталі праводзіць праверку штатаў. Зноў мяне паклікалі ў кантору, на гэты раз у аддзел кадраў, і са спачуваннем паведамілі, што ў выніку рэарганізацыі мы развітваемся.

Мне вельмі сардэчна падзякавалі. Зноў мне будуць сніцца цікавыя сны.

Мікола Рагаты

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

У НЯДЗЕЛЮ У СЛУЦКУ НА БАЗАРЫ
(народная)

У нядзелю ў Слуцку на базары
Жонкі мужыкамі таргавалі.
Як прыдзецца да ладу,
*То я свайго павяду да й прадам.**

Ой, з ніт матузка іссукала,
Узяла свайго чалавека, залыгала.
Да й павяла на базар,
Да цэрніцы прывязала.

Як наехалі таргаваці,
Як наехалі таргаваці,
Сталі думаць і гадаць,
Што за майго мужа даць?

А за майго мужа трэба даці,
А за майго мужа трэба даці:
Пару коней вараных
Да й сто рублёў залатых.

А я стала, падумала,
А я стала, падумала:
З конямі трэба вадзіцца,
З грашмі трэба насіцца.

З конямі трэба вадзіцца,
З грашмі трэба насіцца.
А мой мілы чарнабрывы,
Да работы не лянівы —
Ён для мяне знадабіцца.

Ён пасее, наарэ,
Не для кога, для сябе.
А мой мілы, сэрданька,
Пажалею я цябе! (Не прадам!)

* *Апошнія два радкі кожнай страфы паўтараюцца.*

• Умерана скора ♩=116

Соло: У ня-дзе-лю ў Слу-цку на ба-за-ры
Хор: жо-нкі му-жы-ка-мі та-рга-ва-лі.
Для 1-5 страф: Як прый-дзе-цца да ла-ду, то я свай-го па-вя-ду.
Для 6 страфы: А мой мі-лы ча-рна-бры-вы да ра-бо-ты не ля-ні-вы — ён для мя-не зна-да-бі-цца.
Для 7 страфы: А мой мі-лы, сэ-рда-нька, па-жа-ле-ю я ця-бе!

Па гэтай хларафілавай зубной пасце пастаянна мне растуць...

Двух п'яных сядзіць у машыне.

— Калі мінем мост, паварні направа, — напамінае адзін з іх.

— Добра, добра... а ці гэта не ты вядзеш машыну?

*

— Ці гэта праўда, што жонка цябе кінула?

— А дзе ж там! У яе ўсё канчаецца толькі на абяцанках.

*

Лекар пытаецца ў пацыента:

— А як там вашая памяць?

— Дзякую, ужо лепш... А кім вы будзеце, што гэта вас цікавіць?

*

— Якое сёння чысло? — пытаецца п'яніца.

— Сапраўды не ведаю, але зараз гляну ў кашалёк — і будзе ўсё вядома.

Забароненыя плод толькі чэрві не ядуць.